

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ Η
ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1992

Σ.Ε.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
- <u>ΜΕΡΟΣ Α'</u> Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΔΙΕΘΝΩΣ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.	3
2. Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΔΙΕΘΝΩΣ	3
2.1. Γενικά	3
2.2. Αφίξεις τουριστών	3
2.3. Παγκόσμια τουριστική δαπάνη	3
2.4. Κεφαλαιουχική Επένδυση	4
2.5. Συμβολή στην απασχόληση	5
3. Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.	6
3.1. Γενικά	6
3.2. Η σπουδαιότητα του τουρισμού στην ευρωπαϊκή οικονομία	6
3.3. Απασχόληση	9
3.4. Ο ξενοδοχειακός τομέας	10
3.5. Υπηρεσίες ταξιδίων	12
- <u>ΜΕΡΟΣ Β'</u> Η ΘΕΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	15
4. ΓΕΝΙΚΑ	15
5. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	16
5.1. Συνολικά στοιχεία	16
5.2. Εθνικότητα των τουριστών	18
5.3. Κατανομή κατά μέσο μεταφοράς	20
5.4. Εποχικότητα της τουριστικής κίνησης	23

6.	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	24
6.1.	Συνολικά στοιχεία	24
6.2.	Κατανομή κατά περιοχή	25
7.	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	29
7.1.	Αριθμός κλινών	29
7.2.	Κατανομή κατά κατηγορίες	30
7.3.	Πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων	32
7.4.	Οικονομικά στοιχεία των Ελληνικών ξενοδοχείων	35
8.	ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	39
8.1.	Αφίξεις αλλοδαπών τουριστών	39
8.2.	Ο ελληνικός τουριστικός στόλος	39
8.3.	Κίνηση θαλαμηγών σκαφών	40
9.	Ο ΚΛΑΔΟΣ ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ	43
10.	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	44
10.1.	Γενικά	44
10.2.	Η συμβολή στην απασχόληση	44
10.3.	Οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του τουρισμού	44
10.4.	Κοινωνικές και πολιτιστικές επιδράσεις	45
11.	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ	46
11.1.	Γενικά	46
11.2.	Εξέλιξη της εισροής τουριστικού συναλλάγματος	46
11.3.	Σύγκριση τουριστικού συναλλάγματος με άλλες πηγές συναλλάγματος	50
11.4.	Τουριστικό συνάλλαγμα και Α.Ε.Π.	52
11.5.	Μέση κατά κεφαλή τουριστική δαπάνη	53
12.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	55
13.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	56
	Διαγράμματα	

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

1. **ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να περιγράψει την εξέλιξη και την σημερινή θέση του τουρισμού και να τονίσει την σημαντική συμβολή του τουριστικού τομέα στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Ο τουριστικός τομέας είναι ένας τομέας του οποίου η ακριβής οριοθέτηση και η συνολική στατιστική παρακολούθηση είναι εξαιρετικά δύσκολη. Και τούτο γιατί οι τουριστικές δραστηριότητες δεν είναι μόνο μια εξαγωγική ξενοδοχειακή βιομηχανία υπηρεσιών, αλλά μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων που αποτελούν ένα ευρύ πλέγμα αλληλεξαρτωμένων παραγόντων.

Ετσι για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης καταβλήθηκε προσπάθεια να συγκεντρωθούν στατιστικά στοιχεία από διάφορες πηγές και για διάφορους υποκλάδους, αλλά και να γίνουν κάποιες εκτιμήσεις ώστε να καλυφθούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι τουριστικές δραστηριότητες.

ΜΕΡΟΣ Α' :

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΔΙΕΘΝΩΣ ΚΑΙ ΣΤΙΣ
ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.

2. Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΔΙΕΘΝΩΣ

2.1. Γενικά

Ο τουρισμός κατατάσσεται σήμερα μεταξύ των πλέον σημαντικών βιομηχανιών διεθνώς, με ταχείς ρυθμούς αύξησης του κύκλου εργασιών του, με ουσιαστική συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη, στην απασχόληση και στις περισσότερες χώρες με σημαντική εισροή συναλλάγματος.

2.2. Αφίξεις τουριστών

Σε παγκόσμιο επίπεδο το σύνολο των αφίξεων τουριστών υπερβαίνει τα 370.000.000.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 1 (στοιχεία 1986), από το παραπάνω σύνολο, περί το 69% κατευθύνεται προς την Ευρώπη και περί το 17% προς την Αμερική (Διάγραμμα 1).

Από το σύνολο της Ευρώπης, μεγάλο μέρος απορροφά η Νότια Ευρώπη (πάνω από 114 εκατομ. αφίξεις).

2.3. Παγκόσμια τουριστική δαπάνη

Σύμφωνα με έρευνα της AMERICAN EXPRESS TRAVEL RELATED SERVICES COMPANY INC. οι συνολικές πωλήσεις (έσοδα) του τουριστικού τομέα (διαμονή, μεταφορά, τροφοδοσία και αναψυχή ταξιδιωτών), έφθασαν το 1987 τα 2 τρισεκατομμύρια δολάρια. Τα ατομικά ταξείδια αντιστοιχούσαν στα 2/3 των συνολικών πωλήσεων ενώ το υπόλοιπο καλυπτόταν από επαγγελματικές μετακινήσεις του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα.

Στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες, οι δαπάνες των νοικοκυριών για ταξείδια είναι 2-3 φορές υψηλότερες από τις δαπάνες για ένδυση και υπόδηση.

Η δαπάνη για ατομικά ταξείδια είναι ιδιαίτερα υψηλή στις χώρες της Βόρειας και της Δυτικής Ευρώπης όπου τα νοικοκυριά αφιερώνουν το 12%-19% των καταναλωτικών τους προϋπολογισμών στα ταξείδια (Διάγραμμα 2).

Οι Βρετανοί ξοδεύουν για ταξείδια όσα περίπου διαθέτουν για τα έξοδα του σπιτιού (ενοίκιο, καύσιμα, ενέργεια κλπ). Οι Δυτικογερμανοί ξοδεύουν για ταξείδια ποσά διπλάσια απ'ότι στην υγεία.

Επίσης, στην Βορ. Αμερική και στις ανεπτυγμένες χώρες της Απω Ανατολής (Ιαπωνία, Αυστραλία), η δαπάνη για ατομικά ταξείδια φθάνει το 12-14% της συνολικής καταναλωτικής δαπάνης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1:

ΛΦΙΣΕΙΣ ΤΑΞΕΙΔΙΩΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ (1986)

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΛΦΙΣΕΙΣ ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ	%
<u>ΕΥΡΩΠΗ</u>	<u>258.010</u>	<u>69,1</u>
Δυτ. Ευρώπη	23.552	6,3
Βορ. Ευρώπη	79.154	21,2
Νοτ. Ευρώπη	114.154	30,6
Ανατ. Ευρώπη	41.150	11,0
<u>ΑΜΕΡΙΚΗ</u>	<u>63.227</u>	<u>16,9</u>
Βορ. Αμερική	41.019	11,0
Λατ. Αμερική	13.608	3,6
Λοιπή Αμερική	8.600	2,3
<u>ΑΣΙΑ & ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ</u>	<u>34.488</u>	<u>9,2</u>
<u>ΑΦΡΙΚΗ</u>	<u>10.251</u>	<u>2,7</u>
<u>ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ</u>	<u>7.499</u>	<u>2,1</u>
ΣΥΝΟΛΟ	373.475	100,0

ΠΗΓΗ: American Express Travel Related Services Co. Inc.

2.4. Κεφαλαιουχική Επένδυση

Ο τουριστικός τομέας δαπάνησε το 1987 περί τα 276 δισ. δολάρια σε επενδύσεις για νέες εγκαταστάσεις και κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, ή το 7% της συνολικής παγκόσμιας κεφαλαιουχικής δαπάνης.

Από το παραπάνω σύνολο, το μεγαλύτερο μέρος (58%) επενδύθηκε στην Ευρώπη, ενώ οι επενδύσεις της Αμερικής δεν υπερέβησαν το 15%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2:

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ
(1987)

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΠΟΣΑ ΣΕ ΔΙΣ. \$	%
ΕΥΡΩΠΗ	161	58,3
ΑΣΙΑ & ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ	55	20,0
ΑΜΕΡΙΚΗ	41	14,9
ΑΦΡΙΚΗ & ΜΕΣΗ		
ΑΝΑΤΟΛΗ	19	6,8
ΣΥΝΟΛΟ	276	100,0

Στις ΗΠΑ, τη Γαλλία και τη Δυτ. Γερμανία, η τουριστική κεφαλαιουχική δαπάνη είναι 2-3 φορές μεγαλύτερη απ'ότι του αγροτικού τομέα.

2.5. Συμβολή στην απασχόληση

Ο τουριστικός τομέας αποτελεί τον μεγαλύτερο εργοδότη στις περισσότερες χώρες, εξασφαλίζοντας εργασία σε 101 εκατομμύρια άτομα σε παγκόσμιο επίπεδο, ή σε έναν ανά 16 εργαζόμενους.

Στις ΗΠΑ, ο τουρισμός αποτελεί τον μεγαλύτερο εργοδότη μετά τον τομέα υγείας, και απασχολεί περισσότερους εργαζόμενους απ'ότι η γεωργία, η βιομηχανία αυτοκινήτων, ηλεκτρονικών, χάλυβα και κλωστουφαντουργίας μαζί.

Αντίστοιχη εικόνα εμφανίζεται και στην Γαλλία και την Μεγ. Βρετανία (Διάγραμμα 3).

3. Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.

3.1. Γενικά

Σύμφωνα με την πρόσφατη μελέτη της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων "Πανόραμα της Κοινοτικής Βιομηχανίας 1991" μέχρι το έτος 2000, ο τουρισμός θα αποτελεί την πρώτη και την πλέον ανθούσα βιομηχανία στον χώρο της Ε.Ο.Κ. με την μεγαλύτερη συμμετοχή στο Εθνικό Προϊόν.

Η εν λόγω μελέτη περιλαμβάνει τους κυριώτερους τομείς τουρισμού και επιχειρεί μιά κατά προσέγγιση κατανομή των συνολικών εσόδων από τον τουρισμό στους τομείς αυτούς, η οποία έχει ως εξής:

- Στέγαση	32%
- Γεύματα και ποτά	25%
- Τοπικές μεταφορές	9%
- Διασκέδαση	6%
- Αγορές (shopping)	24%
- Λοιπά	4%

3.2. Η σπουδαιότητα του τουρισμού στην ευρωπαϊκή οικονομία

Ο συνολικός αριθμός των αφικνουμένων τουριστών στις χώρες της Ε.Ο.Κ. είναι πάνω από 150.000.000 ετησίως, οι δε εισπράξεις που προέρχονται από τον διεθνή τουρισμό σε όλες τις χώρες της Ε.Ο.Κ. υπερέβησαν τα 65.000 δισεκατομ. ECU₈ το έτος 1988.

Οι χώρες με την μεγαλύτερη τουριστική κίνηση, με βάση τις αφίξεις τουριστών είναι η Γαλλία, η Ισπανία και η Ιταλία (πίνακας 3).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3:

ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ, 1988 (σε χιλιάδες)

<u>ΧΩΡΕΣ</u>	<u>ΑΦΙΞΕΙΣ</u>
Βέλγιο	2.700
Δανία	1.150
Δ.Γερμανία	13.113
Ελλάς	7.778
Ισπανία	35.000
Γαλλία	38.288
Ιρλανδία	3.007
Ιταλία	26.155
Λουξεμβούργο	760
Ολλανδία	3.322
Πορτογαλία	6.624
Μεγ. Βρετανία	15.798
ΣΥΝΟΛΟ	15.3695
Αμερική	33.875

ΠΗΓΗ: WTO 1989 YEAR BOOK

Τα έσοδα από τον τουρισμό, σε ορισμένες χώρες αντιπροσωπεύουν συγκριτικά υψηλό ποσοστό του Α.Ε.Π.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 4 στην Ισπανία, Γαλλία, Ελλάδα, Πορτογαλία και Ιρλανδία, τα συνολικά τους έσοδα από τον τουρισμό αντιπροσωπεύουν το 6% έως 9% του Α.Ε.Π. τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4:

Η ΕΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.

<u>ΧΩΡΕΣ</u>	Ταξιδιωτικό συν/μα, σε ποσοστά των εξαγωγών αγαθών & υπηρεσιών %		Α.Ε.Π. %	Απασχόληση %
	<u>1988</u>	<u>1989</u>	<u>1988</u>	<u>1988</u>
Βέλγιο	3,1	2,3	3,0	3,9
Δανία	6,6	6,0	4,5	5,3
Δ.Γερμανία	3,0	2,9	4,6	5,2
Ελλάς	19,6	16,3	7,3	7,2
Ισπανία	24,6	22,7	9,4	9,3
Γαλλία	5,2	5,5	9,0	6,3
Ιρλανδία	6,2	6,3	6,2	6,3
Ιταλία	8,1	7,2	4,5	6,4
Ολλανδία	2,9	3,1	1,3	2,3
Πορτογαλία	17,0	17,3	6,0	8,6
Μεγ. Βρετανία	6,0	6,0	4,0	6,0

ΠΗΓΗ: EUROSTAT

Επίσης σε ορισμένες χώρες, μεταξύ των οποίων και η χώρα μας, το ταξιδιωτικό συνάλλαγμα αντιπροσωπεύει υψηλό ποσοστό στο σύνολο των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών των χωρών αυτών.

Ετσι στην Ισπανία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία ο τουρισμός συμβάλλει κατά ποσοστό 17% έως 25% στο σύνολο των εξαγωγών τους (πίνακας 4).

Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής κίνησης προέρχεται από μετακινήσεις ενδοκοινοτικές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5:

**ΕΝΔΟΚΟΙΝΟΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
ΚΥΡΙΩΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ**

ΧΩΡΕΙ	1η		2η		3η		4η		% του 1-4 επι του συνόλου της χώρας
		%		%		%		%	
ΒΕΛΓΙΟ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	43	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	15	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	10	ΓΑΛΛΙΑ	8	76
ΔΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	36	ΣΟΥΗΔΙΑ	21	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	11	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	7	75
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	18	ΑΜΕΡΙΚΗ	13	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	9	ΓΑΛΛΙΑ	5	45
ΕΛΛΑΣ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	24	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	20	ΙΤΑΛΙΑ	8	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	6	58
ΙΣΠΑΝΙΑ	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	32	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	28	ΓΑΛΛΙΑ	9	ΙΤΑΛΙΑ	6	75
ΓΑΛΛΙΑ	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	17	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	15	ΙΤΑΛΙΑ	14	ΑΜΕΡΙΚΗ	10	56
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	61	ΑΜΕΡΙΚΗ	14	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	6	ΓΑΛΛΙΑ	5	86
ΙΤΑΛΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	42	ΓΑΛΛΙΑ	8	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	7	ΕΛΒΕΤΙΑ	6	63
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	49	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	11	ΒΕΛΓΙΟ/ΛΟΥΞ.	7	ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΑ	5	72
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	31	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	16	ΙΣΠΑΝΙΑ	10	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	10	67

ΠΗΓΗ: EUROSTAT 1989

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 5, στα περισσότερα Κράτη-μέλη οι τουρίστες προέρχονται συνήθως από ένα άλλο Κράτος-μέλος.

Όσον αφορά στις προβλέψεις για το μέλλον, οι εκτιμήσεις της Επιτροπής είναι αισιόδοξες. Οι αφίξεις τουριστών στα σύνορα σε παγκόσμιο επίπεδο και τα εξ αυτών έσοδα προβλέπεται να επιτύχουν ετήσιο ποσοστό αύξησης 4,5% και 5% αντίστοιχα. Επίσης σύμφωνα με εκτιμήσεις σε επιλεγμένα κράτη, αν εξαιρεθούν αντίκτυποι όπως ο πόλεμος στον Κόλπο, ο αριθμός αφίξεων στα σύνορα σε πενταετή βάση θα πρέπει να αυξηθεί κατά 45,5% στην Ελλάδα, 27,7% στην Μεγ. Βρετανία, 18,8% στην Ισπανία, 16,7% στην Ιταλία και 9,5% στην Γαλλία.

3.3. Απασχόληση

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (1988), ο τουριστικός τομέας στην Κοινότητα απασχολούσε 7,2 εκατομμύρια άτομα.

Πρόκειται βέβαια για στοιχεία που αφορούν στην άμεση απασχόληση στον τομέα. Αν ήταν δυνατόν να συνυπολογιστεί στατιστικά ο σημαντικώτατος αριθμός των ατόμων που απασχολούνται λόγω του τουρισμού με τα λεγόμενα δορυφορικά επαγγέλματα (τουριστικά καταστήματα, βιοτεχνίες τουριστικών ειδών, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών κλπ), η συνολική απασχόληση του τομέα και η συμβολή της απασχόλησης αυτής στην συνολική εθνική απασχόληση κάθε χώρας, θα ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη και θα φαινόταν η πραγματική σπουδαιότητα του τουριστικού τομέα.

Ο μεγαλύτερος εργοδότης της Ε.Ο.Κ. στον τουριστικό τομέα είναι η Ιταλία (περί το 1,5 εκατομμύρια άτομα).

Εν τούτοις, σαν ποσοστό της συνολικής απασχόλησης κάθε χώρας, η Ισπανία (9,3% της συνολικής εθνικής απασχόλησης), η Πορτογαλία (8,6%) και η Ελλάδα (7,2%), κατέχουν τις τρεις πρώτες θέσεις (Πίνακας 6).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6:

Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.

<u>ΧΩΡΕΣ</u>	<u>Αριθμός απασχολουμένων</u>	<u>% της συνολικής απασχόλησης</u>
Βέλγιο	132.477	3,9
Δανία	140.000	5,3
Δ.Γερμανία	1.400.000	5,2
Ελλάς	335.000	7,2
Ισπανία	1.226.500 (1)	9,3
Γαλλία	720.800 (2)	6,9
Ιρλανδία	69.000	6,3
Ιταλία	1.482.000	6,4
Λουξεμβούργο	9.110	5,2
Ολλανδία	110.700 (2)	2,3
Πορτογαλία	200.000	8,6
Μεγ. Βρετανία	1.370.000	6,0

(1) Έχουν συνυπολογιστεί 540000 εμμέσως απασχολούμενοι

(2) Μόνο τομέας ξενοδοχεία-εστίαση

ΠΗΓΗ: EUROSTAT

Στο σύνολο της Ε.Ο.Κ., το 6% του συνολικού αριθμού του ενεργού πληθυσμού της απασχολείται στον τουριστικό τομέα.

Όπως συμβαίνει και σε άλλες βιομηχανίες του τομέα υπηρεσιών, η συμμετοχή των γυναικών στον τουριστικό τομέα είναι υψηλή με ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ 45% και 65% σ'όλες τις χώρες με εξαίρεση την Ελλάδα και την Ισπανία όπου η συμμετοχή των γυναικών είναι περίπου στο 1/3.

3.4. Ο Ξενοδοχειακός τομέας

Ο ξενοδοχειακός τομέας στην Ε.Ο.Κ. σημειώνει τα τελευταία χρόνια μια ανάπτυξη τόσο από άποψη ζήτησης όσο και από άποψη δυναμικού. Η αυξανόμενη κυριαρχία των μεγάλων ξενοδοχειακών αλυσίδων οδηγεί σε μία προοδευτική εξαφάνιση των ξενοδοχείων μέσης ή χαμηλής τάξεως.

Μεταξύ των ετών 1980 και 1988 ο συνολικός αριθμός διανυκτερεύσεων των τουριστών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα των χωρών της Ε.Ο.Κ. αυξήθηκε σ'όλες τις χώρες εκτός από την Ιρλανδία. Τον κύριο ρόλο στην αύξηση αυτή έπαιξε η ζήτηση των αλλοδαπών τουριστών.

Οι αλλοδαποί τουρίστες αντιπροσωπεύουν κατά μέσο όρο στα ξενοδοχεία της Ε.Ο.Κ. το 34% των συνολικών διανυκτερεύσεων. Εν τούτοις το ποσοστό αυτό ποικίλει σημαντικά από χώρα σε χώρα. Η Ελλάδα εμφανίζει πολύ υψηλό ποσοστό (75%), ενδεικτικό της μεγάλης εξωστρέφειας του ελληνικού τουριστικού τομέα. Στην Ισπανία και στην Πορτογαλία οι αλλοδαποί τουρίστες αντιπροσωπεύουν το 64% και 69% αντίστοιχα, ενώ στην Δυτ. Γερμανία το ποσοστό αυτό είναι μόλις 18% (Πίνακας 7).

Σύμφωνα με τις στατιστικές του 1988, υπάρχουν στην Ε.Ο.Κ. συνολικά 3.699.000 δωμάτια ξενοδοχείων, το οποίο αντιστοιχεί στο 36% του συνολικού αριθμού δωματίων παγκοσμίως. Ο αριθμός αυτός δωματίων ανήκει σε 120.940 ξενοδοχειακές μονάδες, ήτοι μέσος όρος δωματίων ανά ξενοδοχείο περί τα 30 έναντι 70 στις Η.Π.Α. (Πίνακας 8).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7:

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ. 1988 (σε χιλιάδες)

<u>ΧΩΡΕΣ</u>	Ημεδαποί τουρίστες	Αλλοδαποί τουρίστες	% των αλλοδαπων στο σύνολο
Βέλγιο	2.416	5.423	69
Δανία	4.656	4.377	48
Δ. Γερμανία	117.208	26.392	18
Ελλάς	10.791	33.005	75
Ισπανία	48.987	88.351	64
Γαλλία	83.535	37.186	31
Ιρλανδία	1.660	5.005	75
Ιταλία	117.965	70.406	37
Λουξεμβούργο	70	969	93
Ολλανδία	5.469	6.761	55
Πορτογαλία	5.779	12.941	69
Μεγ. Βρετανία	95.000		

ΠΗΓΗ: WTO YEARBOOK 1989

ΠΙΝΑΚΑΣ 8:

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΔΩΜΑΤΙΩΝ ΣΤΗΝ Ε.Ο.Κ. ΚΑΙ Η.Π.Α., 1988

<u>ΧΩΡΕΣ</u>	Αριθμός δωματίων	Αριθμός ξενοδοχείων	Δωμάτια ανά ξενοδοχείο
Βέλγιο / Λουξεμβούργο	60.000	1.974	30
Δανία	33.000	1.100	30
Δ. Γερμανία	800.000	20.270	39
Ελλάς	191.000	4.191	46
Ισπανία	564.000	22.000	26
Γαλλία	517.000	20.305	25
Ιρλανδία	21.000	859	24
Ιταλία	904.000	30.000	30
Ολλανδία	55.000	1.934	28
Πορτογαλία	59.000	307	192
Μεγ. Βρετανία	495.000	18.000	28
Ε.Ο.Κ.	3.699.000	120.000	30
Αμερική	3.000.000	43.000	70

ΠΗΓΗ: WTO ΚΑΙ SALOMON BROS (1990)

Στην Ελλάδα αντιστοιχούσαν 46 δωμάτια κατά μέσον όρο ανά ξενοδοχείο έναντι 192 στην Πορτογαλία.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί η σημασία της διαφοράς μεταξύ Ελλάδας και Πορτογαλίας ως προς τον μέσο αριθμό δωματίων ανά ξενοδοχείο. Η ύπαρξη στην Ελλάδα μεγάλου αριθμού μικρών ξενοδοχείων, όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια, αποτελεί αδυναμία του ελληνικού ξενοδοχειακού τομέα ο οποίος δεν έχει ακόμη προσελκύσει τουρισμό υψηλού εισοδήματος και είναι η κύρια αιτία της χαμηλής κατά κεφαλή τουρίστα συναλλαγματικής δαπάνης. Αντίθετα η κατά κεφαλή δαπάνη στην Πορτογαλία είναι κατά 50% περίπου υψηλότερη από εκείνη της Ελλάδας.

Ο συνολικός αριθμός ξενοδοχειακών κλινών εκτιμάται σε περίπου 6.000.000 σ'όλη την Ε.Ο.Κ. Αν και οι σχετικές στατιστικές δεν είναι πλήρεις, εκτιμάται ότι η συνολική αύξηση ξενοδοχειακών κλινών στην Ε.Ο.Κ. σημείωσε μια αύξηση κατά 14% κατά την περίοδο 1980-1987.

Η Ελλάδα εμφανίζει το υψηλότερο ποσοστό αύξησεως (35%) και ακολουθεί η Πορτογαλία (25%).

Είναι αξιοσημείωτο πάντως το γεγονός, ότι ενώ παρατηρείται στην Ε.Ο.Κ. αύξηση των δωματίων και των κλινών των ξενοδοχείων, ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων μειώνεται σε πολλές χώρες, εκτός από την Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία, λόγω της τάσης υποκατάστασης των μικρών μονάδων από μεγάλες.

Σχετικά με την μέση πληρότητα των ξενοδοχείων κατά τα τελευταία χρόνια, η μειωμένη ζήτηση την Ολλανδία, Δανία και Ιρλανδία είχε σαν συνέπεια οι χώρες αυτές να μην ξεπεράσουν το 37%, ενώ όπως αναμενόταν τα υψηλότερα ποσοστά πληρότητας σημειώθηκαν στην Ισπανία (56,6%), την Ελλάδα (56,4%) και την Πορτογαλία (48,7%).

Στον τομέα των επενδύσεων, εκτιμάται ότι το 1987 οι Ευρωπαϊκές επενδύσεις σε νέες εγκαταστάσεις και πάγιο εξοπλισμό αντιπροσώπευαν το 58% των παγκοσμίων επενδύσεων στον τουριστικό τομέα. Μεταξύ των ετών 1984 και 1988 η κατασκευή νέων δωματίων ξενοδοχείων σημείωσε μέση αύξηση τουλάχιστον 1,5%. Αναμένεται, όμως ότι με την ευρωπαϊκή ενοποίηση μετά το 1992, η κατασκευή ξενοδοχείων θα διευκολυνθεί από την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων.

3.5. Υπηρεσίες ταξιδίων

Η αυξητική τάση του διεθνούς τουρισμού έχει οδηγήσει σε ανάπτυξη τα ταξιδιωτικά πρακτορεία, τους τούρ οπερέιτορς και τις εταιρίες οργάνωσης εκδρομών.

Σύμφωνα με εκτιμήσεις, οι τομείς των πρακτορείων ταξιδίων και των τούρ οπερέιτορς αντιπροσωπεύουν ένα κύκλο εργασιών πάνω από 45 δισεκατ. ECUS (10.300 δισεκ. δρχ).

Η σημασία και οι ιδιαιτερότητες αυτής της αγοράς ποικίλουν στις διάφορες χώρες της Κοινότητας. Στις πολύ αναπτυγμένες αγορές της Μεγ. Βρετανίας, της Δυτ. Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας, η ανάπτυξη των τελευταίων ετών συνοδεύτηκε από μία αυξανόμενη κατάτμηση: εισαγωγή προγραμμάτων ειδικών για την τρίτη ηλικία, για τα άτομα που προτιμούν τις κρουαζιέρες κ.ο.κ.

Η πλειονότης των οργανωμένων διακοπών συγκεντρώνεται στις πλάζ των μεσογειακών ακτών. Εν τούτοις τα δύο τελευταία χρόνια, οι μεγάλες εταιρίες διακοπών επεκτείνουν την δραστηριότητά τους προς την Φλώριδα, τις Αντίλλες και το Μεξικό.

Ένα μεγάλο μέρος των εργασιών του τομέα των πρακτορείων ταξιδιών αντιπροσωπεύεται από τα επαγγελματικά ταξείδια των επιχειρηματιών. Στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα τα ταξείδια των επιχειρηματιών αντιπροσωπεύουν περίπου το ήμισυ των συνολικών πόρων των πρακτορείων ταξιδιών, τα δε επαγγελματικά ταξείδια κάθε μορφής (συνέδρια, συσκέψεις, συναντήσεις) αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον τα δύο τρίτα των ποσοστών πληρότητας των κυριωτέρων ξενοδοχείων.

Οι αεροπορικές εταιρίες εξαρτώνται κι αυτές κατά μεγάλο ποσοστό από τα επιχειρηματικά ταξείδια πλήρους τιμολογίου. Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι η αγορά επιχειρηματιών - ταξιδιωτών είναι λιγώτερα τρωτή και επηρεάζεται λιγώτερο από τις κρίσεις απ'ότι ο τομέας αναψυχής. Γεγονός το οποίο αναδεικνύει τον επιχειρηματία-ταξιδιώτη σε πρωταρχικό στόχο των προσπαθειών μάρκετινγκ των αεροπορικών και ξενοδοχειακών εταιριών.

Η κυριώτερη πηγή εισοδήματος για τα πρακτορεία ταξιδιών είναι τα αεροπορικά ταξείδια, είτε με την μορφή οργανωμένων διακοπών, είτε με την μορφή επιχειρηματικών ταξιδιών.

Τα ταξείδια αυτά εμφανίζουν ταχεία ανάπτυξη στην Ε.Ο.Κ.. Η EUROCONTROL, ο οργανισμός που ελέγχει τις πτήσεις στην Δυτική Ευρώπη, εκτιμούσε το 1984 ότι μέχρι το 1995 περί τις 3,6 εκατομμύρια πτήσεις θα απογειώνονταν ή θα προσγειώνονταν στα ευρωπαϊκά αεροδρόμια. Το επίπεδο αυτό σχεδόν φτάστηκε το 1988.

Σχετικά με την διάρθρωση του τομέα των υπηρεσιών ταξιδιών, πάνω από 40.000 επιχειρήσεις λειτουργούν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως πρακτορεία ταξιδιών και τούρ οπερέϊτορς. Η κλασική εικόνα των πολυάριθμων μικρών ανεξάρτητων πρακτορείων εξακολουθεί βέβαια να υπάρχει. Όμως παρατηρείται μια αύξουσα τάση ανάπτυξης μεγάλων επιχειρήσεων. Στην Αγγλία η THOMSON και η INTERNATIONAL LEISURE GROUP είναι επικεφαλής. Στην Δυτ. Γερμανία κυριαρχούν στην αγορά η TUI και η NECKERMAN.

Η ανάπτυξη των μεγάλων επιχειρήσεων στον τομέα εκδηλώνεται και στις επενδύσεις, όπου επικρατεί και μια τάση διαφοροποίησης και επέκτασης των δραστηριοτήτων. Έτσι, οι τούρ οπερέϊτορς επενδύουν σε αεροπορικές εταιρίες, σε ξενοδοχεία και σε εταιρίες αυτοκινήτων.

Οι αλυσίδες πρακτορείων ταξιδίων επεκτείνονται σε συναφείς δραστηριότητες όπως π.χ. οι ενοικιάσεις αυτοκινήτων.

Κατά τα πέντε προσεχή χρόνια οι επενδύσεις σε εξοπλισμό, οι οποίες θα είναι πιά σημαντικές στον τομέα, θα πραγματοποιηθούν σε συστήματα πληροφορικής κρατήσεων (SYSTEMES INFORMATISES DE RESERVATION).

ΜΕΡΟΣ Β΄ :

Η ΘΕΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

4. ΓΕΝΙΚΑ

Από την προηγηθείσα ανάλυση του τουριστικού τομέα στις διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες, προκύπτει σαφώς ότι η Ελλάδα μπορεί να χαρακτηριστεί σαν κατ'έξοχήν τουριστική χώρα με υψηλή συμμετοχή των τουριστικών δραστηριοτήτων στο Α.Ε.Π., με μεγάλη απασχόληση εργατικού δυναμικού και με υψηλές συναλλαγματικές εισπράξεις.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τουριστικού τομέα μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- α) Εντονη εξωστρέφεια. Όπως προκύπτει από την σύνθεση κατά εθνικότητα των διανυκτερεύσεων στα ξενοδοχεία, που αναλύεται σε επόμενο κεφάλαιο, περί το 75% της συνολικής τουριστικής κίνησης προέρχεται από αλλοδαπούς τουρίστες.
- β) Αυξημένη εποχικότητα. Περί το 20% των συνολικών αφίξεων τουριστών συγκεντρώνεται τον μήνα Αύγουστο, οι δε μήνες Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος και Σεπτέμβριος, που θεωρούνται μήνες αιχμής συγκεντρώνουν περίπ το 60% των συνολικών αφίξεων αλλοδαπών τουριστών.
- γ) Ανισοκατανομή στον χώρο, με συγκέντρωση σε ορισμένες περιοχές. Το 1990, τέσσερες περιοχές (Κρήτη, Ρόδος, Κέρκυρα και Αττική) συγκέντρωναν το 62% των συνολικών διανυκτερεύσεων τουριστών. Βέβαια η ανισοκατανομή στον χώρο είναι φαινόμενο που παρατηρείται στις περισσότερες χώρες και είναι αποτέλεσμα ύπαρξης σε ορισμένες περιοχές παραγόντων που ευνοούν την τουριστική ανάπτυξη (κλιματολογικές συνθήκες, αρχαιολογικοί χώροι, ενδοχώρα, υποδομή κλπ).

5. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

5.1. Συνολικά στοιχεία

Ο αριθμός των αλλοδαπών τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα, ο οποίος τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του '60 κυμαινόταν γύρω στο 1 εκατομμύριο, από το 1969 και μετά, άρχισε να εμφανίζει ταχεία αύξηση (Διάγραμμα 4 και Πίνακας 9).

Ιδιαίτερα την δεκαετία του 70, ο αριθμός των αφίξεων των αλλοδαπών τουριστών τετραπλασιάστηκε. Έτσι, οι αφίξεις αυτές οι οποίες το 1970 ανήρχοντο σε 1.455.000 άτομα και παρά την σημαντική αναστροφή της αυξητικής τάσεως το 1974, λόγω των τότε γνωστών γεγονότων, το 1979 οι εν λόγω αφίξεις έφθαναν τα 5.798.000 άτομα.

Κατά την δεκαετία του '80 δεν επετεύχθησαν βέβαια οι παραπάνω υψηλοί ρυθμοί αυξήσεως, δεδομένου ότι μεταξύ 1980 και 1983 παρατηρήθηκε στασιμότητα. Μετά το 1983 όμως άρχισε πάλι η ταχεία αύξηση. Έτσι, το 1989 οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών έφτασαν τους 8.540.000 έναντι 6 εκατομμυρίων το 1984, ήτοι μεταξύ 1989 και 1984 σημείωναν αύξηση 42%, ή μέσο ετήσιο ρυθμό 7,3%.

Το 1990 οι συνολικές αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 9.310.000, ήτοι αυξήθηκαν κατά 9% σε σύγκριση με το 1989.

Για το 1991, τα προσωρινά στοιχεία εμφανίζουν κάμψη λόγω κυρίως: α) της έναρξης του πολέμου στον Κόλπο σε μια κρίσιμη εποχή για την υπογραφή τουριστικών συμφωνιών και β) της κατάστασης στην Γιουγκοσλαβία.

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία του Ε.Ο.Τ. για τους μήνες Ιαν.-Οκτώβριο 1991, ο συνολικός αριθμός αφίξεων αλλοδαπών τουριστών κατά το διάστημα αυτό δεν υπερέβη τα 7,9 εκατομμύρια έναντι 8,9 εκατομ. την αντίστοιχη περίοδο του 1990. Αναλυτικότερα:

	<u>Αφίξεις αλλοδαπών τουριστών</u>		
	<u>Ιαν.-Οκτώβριος '90</u>	<u>Ιαν.-Οκτώβριος '91</u>	<u>+ - %</u>
ΕΥΡΩΠΗ	7.724.604	7.082.694	- 8,3%
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ	801.934	587.707	-26,7%
ΣΥΝΟΛΟ	8.526.538	7.670.401	-10,0%
ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΕΣ	415.325	219.845	-47,1%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	8.941.863	7.890.246	-11,8%

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω στοιχεία, η κάμψη υπήρξε εντονότερη στις αφίξεις τουριστών από τις εκτός Ευρώπης Χώρες και ακόμη πιο έντονη στις αφίξεις με κρουαζιέρες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9:
ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΕΤΗ	ΕΥΡΩΠΗ	Εξ ων: Ε. Ο. Κ. (11 χώρες)	ΑΜΕΡΙΚΗ	ΛΟΙΠΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ (2+4+5)	ΚΡΟΥΑΖΙΕ- ΡΕΣ	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ (6+7)
1	2	3	4	5	6	7	8
1970	761128	579593	357405	134342	1252875	201754	1454629
1971	1128762	831337	503775	149041	1781578	276699	2058277
1972	1422648	992818	626631	184910	2234219	295195	2529414
1973	1713280	1155593	697384	209439	2620103	331133	2951236
1974	1165126	793605	425576	175409	1766111	231890	1998001
1975	1901587	1253283	522437	218599	2642623	332864	2975487
1976	2775920	1676198	575098	321036	3672054	398357	4070411
1977	2876637	1620985	685555	398920	3961112	499972	4461084
1978	3367239	1935414	634078	531094	4532411	548622	5081033
1979	3753184	2178886	764195	715594	5232973	565387	5798360
1980	3834289	2395509	410678	550933	4795900	475215	5271115
1981	4139498	2553293	436907	517944	5094349	482760	5577109
1982	4115356	2597813	438432	479034	5032822	431038	5463860
1983	3733939	2686795	517473	527365	4778477	479895	5258372
1984	4402819	3109334	600185	529188	5532192	504074	6027266
1985	5400558	3803664	619479	553956	6573993	465435	7039428
1986	6186852	4448827	321455	516472	7024779	314326	7339015
1987	6874703	5312997	317698	452467	7644868	408184	8053052
1988	7068204	5383632	383339	471924	7923467	427715	8351182
1989	7153137	5445669	399802	528912	8081851	459111	8540962
1990	7992715	5957426	382623	497972	8873310	437182	9310492

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ - ΕΟΤ

5.2. Εθνικότητα των τουριστών

Το μεγαλύτερο μέρος των τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα προέρχονται από την Ευρώπη και κυρίως από τις χώρες της Ε.Ο.Κ..

Το πλέον αξιοσημείωτο στοιχείο είναι η σημαντική αύξηση διαχρονικά του ποσοστού των ευρωπαϊών τουριστών και ιδιαίτερα των τουριστών από τις χώρες της Ε.Ο.Κ. (Πίνακες 9 και 10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 10:
ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΦΙΞΕΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ
ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1970	1980	1988	1989	1990
ΕΥΡΩΠΗ	60,7	79,9	89,2	88,5	90,1
εξ ων:					
Ε.Ο.Κ.	46,3	49,9	67,9	67,3	67,1
ΑΜΕΡΙΚΗ	28,5	8,6	4,8	4,6	4,0
ΛΟΙΠΕΣ	10,8	11,5	6,0	6,9	5,9
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ετσι, το 1970 οι αφίξεις τουριστών από τις χώρες της Ευρώπης αντιστοιχούσαν στο 60,7% του συνόλου των αφίξεων και οι αφίξεις από τις σημερινές χώρες της Ε.Ο.Κ. στο 46,3%.

Το 1980 τα παραπάνω ποσοστά είχαν διαμορφωθεί στο 70,5% και στο 49,3% αντίστοιχα.

Τα ποσοστά αυτά συνέχισαν την ανοδική τους και το 1990 οι αφίξεις τουριστών από τις Ευρωπαϊκές χώρες έφτασαν το 90% του συνόλου, οι δε αφίξεις τουριστών από τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έφτασαν το 67,1%.

Αντίθετα, οι αφίξεις τουριστών από την Αμερική (κυρίως ΗΠΑ και Καναδά), οι οποίες πριν είκοσι χρόνια αντιπροσώπευαν το 28-30% του συνόλου, πρόσφατα (1989, 1990) δεν αντιπροσωπεύουν παρά μόνο το 4-5% του συνόλου.

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 11, μεταξύ των χωρών της Ε.Ο.Κ. οι περισσότερες αφίξεις (1990) πραγματοποιήθηκαν από την Γερμανία. Ακολουθούν η Μεγ. Βρετανία, η Ιταλία και η Γαλλία.

Από τα λοιπά κράτη της Ευρώπης, οι περισσότερες αφίξεις πραγματοποιήθηκαν το 1990 από τις Σκανδιναβικές χώρες (πλήν Δανίας που υπολογίζεται στην Ε.Ο.Κ.) και τη Γιουγκοσλαβία.

Από τις λοιπές χώρες, πλήν Ευρώπης, την πρώτη θέση κατέχουν οι ΗΠΑ, αν και όπως προαναφέρθηκε το ποσοστό της στο σύνολο είναι χαμηλό (3% το 1990).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11:
ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑ

ΧΩΡΕΣ	1988	1989	1990
Βέλγιο-Λουξεμβούργο	138.171	162.901	201.807
Γαλλία	466.769	478.031	565.407
Δ. Γερμανία	1.597.019	1.655.277	1.922.029
Δανία	281.759	315.660	281.598
Ιρλανδία	66.114	62.685	67.835
Ισπανία	83.189	103.435	127.516
Ιταλία	556.600	569.345	620.766
Μ. Βρετανία	1.811.296	1.632.582	1.647.361
Ολλανδία	357.344	428.573	495.699
Πορτογαλία	25.371	37.180	27.408
ΣΥΝΟΛΟ Ε. Ο. Κ.	5.383.632	5.445.669	5.957.426
Αυστρία	269.660	267.939	286.525
Ελβετία	132.949	139.502	151.695
Σκανδιναβικές χώρες	574.825	586.602	589.444
Γιουγκοσλαβία	398.549	369.161	580.733
Λοιπές	308.589	344.264	426.892
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	7.068.204	7.153.137	7.992.715
ΗΠΑ	274.720	278.856	273.849
Καναδάς	71.330	78.933	74.218
Λοιπά κράτη Αμερικής	37.289	42.013	34.556
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	383.339	399.802	382.623
ΑΣΙΑ	267.893	321.138	316.826
ΑΦΡΙΚΗ	90.267	80.531	67.056
ΩΚΕΑΝΙΑ	113.764	127.243	114.090
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	7.923.467	8.081.851	8.873.310

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ-Ε. Ο. Τ.

5.3. Κατανομή κατά μέσο μεταφοράς

Το μεγαλύτερο μέρος των τουριστών φθάνει στη χώρα μας αεροπορικώς.

Μέχρι το 1975 το ποσοστό των αφίξεων με αεροπλάνο κυμαινόταν γύρω στο 60%. Ακολουθούσαν οι αφίξεις οδικώς (20-22%) και το υπόλοιπο αντιπροσώπευε αφίξεις με πλοίο ή με σιδηρόδρομο.

Τα τελευταία χρόνια έχουν περιοριστεί οι αφίξεις οδικώς και σιδηδρομικώς και έχουν αυξηθεί οι αφίξεις με αεροπλάνο και πλοίο (Πίνακας 12).

ΠΙΝΑΚΑΣ 12:

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΕ % ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΜΕΣΟ ΑΦΙΣΗΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ

ΕΤΗ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ	ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΣ	ΘΑΛΑΣΣΙΩΣ	ΟΔΙΚΩΣ
1975	100	60,5	5,3	9,3	24,9
1976	100	64,6	4,1	8,5	22,8
1977	100	62,6	3,4	10,1	23,9
1978	100	64,2	3,0	10,7	22,1
1983	100	73,0	3,0	13,0	11,0
1984	100	74,0	3,0	11,0	12,0
1985	100	73,7	2,5	10,5	13,3
1986	100	66,8	3,0	13,6	16,6
1987	100	62,3	2,6	19,7	15,4
1988	100	64,7	2,4	15,3	17,6
1989	100	66,3	2,8	16,6	14,3
1990	100	67,7	3,0	15,1	14,2

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Το 1990 το 67,7% των τουριστών είχαν αφιχθεί αεροπορικώς και το 15,1% με πλοίο.

Στον πίνακα 13 αναλύονται τα στοιχεία αφίξεων κατά μέσο ταξιδιού και σταθμό εισόδου κατά την τελευταία τριετία.

Μεταξύ των αεροδρομίων την πρώτη θέση κατέχει βέβαια το αεροδρόμιο του Ελληνικού. Η σχετική όμως σπουδαιότητά, του μειώνεται με το χρόνο με αντίστοιχη αύξηση άλλων αεροδρομίων.

Κατά την τελευταία πενταετία, η ποσοστιαία κατανομή των αφίξεων τουριστών στα κυριώτερα αεροδρόμια της χώρας εξελίχτηκε ως εξής:

	<u>1985</u>	<u>1990</u>
	%	%
Ελληνικού	46,5	33,5
Ηρακλείου Κρήτης	15,2	21,3
Ρόδου	12,2	13,3
Κέρκυρας	10,9	11,3

ΠΙΝΑΚΑΣ 13:

ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΜΕΣΟ ΤΑΞΕΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΟ ΕΙΣΟΔΟΥ
(Αριθμός αφιχθέντων σε χιλιάδες)

	1988	1989	1990
<u>ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ</u>			
Ελληνικού	1785	1830	2113
Ηρακλείου	1068	1408	1343
Κέρκυρας	613	570	713
Κω	286	290	309
Ρόδου	701	753	841
Λοιπά	969	808	985
ΣΥΝΟΛΟ	5422	5659	6304
<u>ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΩΣ</u>	206	240	280
<u>ΘΑΛΑΣΣΙΩΣ</u>			
Κέρκυρα	365	352	315
Πάτρα	185	258	261
Ηγουμενίτσα	47	47	108
Λοιπά	357	298	289
ΣΥΝΟΛΟ	837	955	973
<u>ΟΔΙΚΩΣ</u>			
Ευζώνων	949	728	726
Προμαχώνα	127	135	171
Λοιπά	382	364	419
ΣΥΝΟΛΟ	1458	1227	1316
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	7923	8081	8873

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Σημειωτέο επίσης ότι το μεγαλύτερο μέρος των αφίξεων αεροπορικώς πραγματοποιείται με πτήσεις charter. Το 1990, το 71,4% του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων τουριστών ήταν με πτήσεις charter (Πίνακας 14).

ΠΙΝΑΚΑΣ 14:

**ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΝ ΑΦΙΞΕΩΝ
ΚΑΤΑ ΑΕΡΟΔΙΜΕΝΑ ΤΟ 1990**

ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ	ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΠΤΗΣΕΙΣ	ΠΤΗΣΕΙΣ CHARTER	ΣΥΝΟΛΟ
Ελληνικού	1333	780	2113
Ηρακλείου	217	1126	1343
Κέρκυρας	102	611	713
Κώ	35	274	309
Ρόδου	54	787	841
Λοιπά	60	925	985
ΣΥΝΟΛΟ	1801	4503	6304

ΠΗΓΗ: Ε. Ο. Τ.

5.4. Εποχικότητα της τουριστικής κίνησης

Όπως προαναφέρθηκε, ο ελληνικός τουρισμός, όπως άλλωστε συμβαίνει σε πολλές άλλες χώρες, χαρακτηρίζεται από αυξημένη εποχικότητα.

Ως αρχή της τουριστικής περιόδου θεωρείται ο Απρίλιος και ως τέλος ο Οκτώβριος, ενώ κατά το υπόλοιπο πεντάμηνο, ήτοι από Νοέμβριο έως και Μάρτιο, η τουριστική κίνηση είναι ελάχιστη.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 15 η μεγαλύτερη συγκέντρωση αφίξεων αλλοδαπών τουριστών παρατηρείται τον μήνα Ιούλιο και τον μήνα Αύγουστο που θεωρούνται μήνες αιχμής, αφού συγκεντρώνουν το 36-38% των συνολικών ετησίων αφίξεων.

Επίσης, οι τέσσερις μήνες Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος και Σεπτέμβριος συγκεντρώνουν το 65% περίπου των συνολικών ετησίων αφίξεων.

Εξετάζοντας την διαχρονική εξέλιξη της εν λόγω εποχικότητας, προκύπτει ότι η κατανομή των αφίξεων κατά μήνα, παρά τις κάποιες μικρές διακυμάνσεις από χρόνο σε χρόνο, παραμένει σε γενικές γραμμές αμετάβλητη, με τάση αύξησης του ποσοστού συγκέντρωσης τους μήνες της αιχμής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15:

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΠΙ ΤΟΙΣ Χ ΤΩΝ ΑΦΙΧΘΕΝΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

	1970	1977	1982	1985	1988	1989	1990
Ιανουάριος	2,5	2,4	1,9	1,4	1,4	1,3	1,3
Φεβρουάριος	2,2	2,4	1,8	1,4	1,5	1,3	1,3
Μάρτιος	5,1	4,2	3,5	3,5	2,7	3,6	3,3
Απρίλιος	6,5	8,0	8,5	7,1	6,6	6,6	7,3
Μάιος	8,4	9,2	11,4	11,5	10,7	12,3	12,0
Ιούνιος	10,3	10,4	12,3	13,4	13,4	13,2	13,2
Ιούλιος	20,3	20,4	19,1	17,9	19,6	18,2	18,2
Αύγουστος	19,7	18,3	17,7	18,0	19,1	18,8	18,8
Σεπτέμβριος	10,9	11,2	12,4	13,7	13,4	13,4	13,4
Οκτώβριος	6,3	7,5	7,4	7,5	7,9	7,4	7,2
Νοέμβριος	3,5	3,3	2,2	2,4	2,0	2,3	2,3
Δεκέμβριος	4,3	2,7	1,8	2,2	1,7	1,6	1,7
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ-ΕΟΤ

6. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

6.1. Συνολικά στοιχεία

Σημαντικό στοιχείο για την εκτίμηση του μεγέθους της τουριστικής κίνησης είναι ο αριθμός των διανυκτερεύσεων που καταγράφεται επίσημα σε όλα τα είδη των ξενοδοχειακών καταλυμάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16:

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ & ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΤΑ
ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ 1980-1990
(σε χιλιάδες)

ΕΤΗ	<u>ΗΜΕΔΑΠΟΙ</u>		<u>ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ</u>		<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	
	ΑΡΙΘΜΟΣ	%	ΑΡΙΘΜΟΣ	%	ΑΡΙΘΜΟΣ	%
1980	10757	26,7	29597	73,3	40354	100,0
1981	10408	25,4	30623	74,6	41032	100,0
1982	10567	26,1	29954	73,9	40522	100,0
1983	10168	27,2	27269	72,8	37438	100,0
1984	11017	25,2	32821	74,8	43838	100,0
1985	11307	24,1	35617	75,9	46924	100,0
1986	10009	22,9	33743	77,1	43753	100,0
1987	9864	22,3	34371	77,7	44235	100,0
1988	10733	22,8	33341	77,2	44075	100,0
1989	11396	25,7	32938	74,3	44334	100,0
1990	11346	24,5	35012	75,5	46358	100,0

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ-Ε.Ο.Τ.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 16, ο συνολικός αριθμός διανυκτερεύσεων σ'όλη την χώρα ανήλθε το 1990 σε 46,3 εκατομμύρια (δεν περιλαμβάνονται διανυκτερεύσεις σε ενοικιαζόμενα δωμάτια), εμφανίζει δε διακυμάνσεις από χρόνο σε χρόνο.

Η κατανομή των διανυκτερεύσεων μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών αποδεικνύει την εξωστρέφεια του ελληνικού τουρισμού.

Ετσι από το σύνολο των διανυκτερεύσεων του 1990, 35 εκατομ. διανυκτερεύσεις πραγματοποιήθηκαν από αλλοδαπούς τουρίστες (ποσοστό 75,5%) και 11,3 εκατομ. από ημεδαπούς (24,5%).

Διαχρονικά, ο αριθμός διανυκτερεύσεων εμφανίζει έντονες διακυμάνεις με ελάχιστο το έτος 1983 και μέγιστο το έτος 1985 (37.438.013 και 46.924.786 αντίστοιχα). Ετσι ο αριθμός του 1990 εξακολουθεί να παραμένει χαμηλότερα εκείνου του 1985.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι κατά την τελευταία 10ετία οι διανυκτερεύσεις των ημεδαπών τουριστών εμφανίζουν σχετική στασιμότητα (περί τα 11 εκατομμύρια) ενώ οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών τουριστών εμφανίζουν κάποια ανοδική τάση.

Ετσι η ποσοστιαία συμμετοχή των τελευταίων στο σύνολο, από 73,3% πού ήταν το 1980 αυξήθηκε σε 75,5% το 1990.

6.2. Κατανομή κατά περιοχή

Όπως προαναφέρθηκε, ένα από τα χαρακτηριστικά του ελληνικού τουρισμού είναι η ανισοκατανομή στο χώρο.

Ο πίνακας 17 αναλύει διαχρονικά τις διανυκτερεύσεις τουριστών στα πάσης φύσεως ξενοδοχειακά καταλύματα κατά κύριες τουριστικές περιοχές.

Κατά την τελευταία δεκαετία, όπως και κατά την αμέσως προηγούμενη δεκαετία, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων εμφανίζει διαφορετικά ποσοστά μεταβολής κατά περιοχές. Ετσι παρατηρείται διαχρονικά μείωση του αριθμού διανυκτερεύσεων στην περιοχή Θεσσαλονίκης. Επίσης στην Κέρκυρα, ενώ μέχρι το 1985-87 παρατηρείτο αύξηση του αριθμού διανυκτερεύσεων, την τελευταία διετία (1989-90) ο αριθμός αυτός εμφανίζει στασιμότητα και βρίσκεται σε επίπεδα χαμηλότερα εκείνων της αρχής της 10ετίας του '80.

Σε άλλες περιοχές, όπως η περιοχή Αττικής, οι ρυθμοί αύξησης είναι χαμηλοί με αποτέλεσμα την μείωση του ποσοστού συμμετοχής των διανυκτερεύσεων της περιοχής στο σύνολο.

Αντίθετα, η Κρήτη και η Ρόδος εμφανίζουν τα τελευταία χρόνια έντονους ρυθμούς ανέγερσης με αποτέλεσμα να εξελιχθούν στα δύο κατ'εξοχήν τουριστικά κέντρα της χώρας.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 18, στον οποίο αναλύονται οι διανυκτερεύσεις τουριστών κατά το 1989 και 1990 και τα ποσοστά συμμετοχής κάθε περιοχής στο σύνολο της χώρας, η Κρήτη συγκέντρωσε το 1990 το 20,4% των συνολικών διανυκτερεύσεων της χώρας. Οι διανυκτερεύσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν κατά ποσοστό 94% από αλλοδαπούς, πάνω δε από το ήμισυ τους πραγματοποιήθηκαν στον νομό Ηρακλείου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17:

ΔΙΑΝΚΙΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΤΟΜΠΙΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΥΠΕΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1 9 8 2			1 9 8 5			1 9 8 9			1 9 9 0		
	ΗΜΕΡΑΡΙΟΙ	ΑΝΘΡΑΚΑΡΙΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΡΑΡΙΟΙ	ΑΝΘΡΑΚΑΡΙΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΡΑΡΙΟΙ	ΑΝΘΡΑΚΑΡΙΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΡΑΡΙΟΙ	ΑΝΘΡΑΚΑΡΙΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΤΤΙΚΗ	1675	6011	7686	1591	6331	7912	2423	5606	8029	2573	5703	8276
Ν. ΒΕΛΛΟΝΟΜΙΚΗ	913	601	1514	871	598	1469	932	466	1398	878	535	1413
ΧΑΝΙΩΤΙΚΗ	275	821	1096	347	1271	1618	252	1228	1480	214	1119	1333
ΚΕΡΚΥΡΑ	281	3017	3298	300	3487	3787	372	2617	2989	416	2678	3094
ΚΡΗΤΗ	521	5426	5947	600	7490	8090	652	7846	8498	600	8836	9436
ΡΟΔΟΣ	258	5747	6005	409	6709	7118	467	7135	7602	462	7542	8004
ΚΥΝΟΥΡΑΙΣ	213	544	757	258	658	902	283	675	902	279	642	921
ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΣ	6431	7788	14219	6941	9073	16014	6015	7365	13380	5924	7957	13881
ΣΥΝΟΛΟ	10567	29955	40522	11307	35617	46924	11396	32938	44334	11346	35012	46358

ΠΗΓΗ: ΕΙΥΕ-ΕΔΤ

ΠΙΝΑΚΑΣ 18:
ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΕ %
ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΕΣ 1989-1990
(σε χιλιάδες)

ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1 9 8 9			1 9 9 0				
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	%	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	%
ΚΡΗΤΗ								
N. Χανίων	652	7876	8528	19,2	600	8836	9436	20,4
N. Ρεθύμνης	162	608	770	1,7	155	975	1130	2,4
N. Ηρακλείου	52	1397	1449	3,3	455	1515	1560	3,4
N. Λασηθίου	333	4290	4623	10,4	303	4675	4978	10,7
	105	1581	1686	3,8	97	1671	1768	3,9
ΝΟΤ. ΑΙΓΑΙΟ								
N. Κυκλάδων	873	9986	10859	24,4	867	10779	11646	25,1
N. Δωδεκανήσου	284	675	959	7,1	279	642	921	2,0
(Ρόδος)	589	9311	9900	22,3	588	10137	10725	23,1
	(467)	(7134)	(7601)	(17,1)	(461)	(7542)	(8003)	(17,3)
ΝΗΣΟΙ ΙΟΝΙΟΥ								
N. Κέρκυρας	599	3220	3819	8,6	626	3320	3946	8,5
Λοιποί νομοί	372	2617	2989	6,7	416	2678	3094	6,7
	227	603	830	1,9	210	642	852	1,8
N. ΑΤΤΙΚΗΣ								
Αθήνα	2423	5606	8029	18,1	2573	5703	8276	17,9
	1628	3795	5423	12,2	1771	4028	5799	12,5
ΚΕΝΤΡΙΚΗ								
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	1531	1894	3425	7,7	1408	1938	3346	7,2
N. Θεσ/νίκης	932	466	1398	3,2	878	535	1413	3,0
N. Χαλκιδικής	252	1228	1480	3,3	214	1119	1333	2,9
Λοιποί νομοί	347	130	547	1,2	316	284	600	1,3
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ								
ΛΟΙΠΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1497	1952	3449	7,8	1450	1958	3408	7,4
	3821	2404	6225	14,2	3822	2478	6300	13,5
ΣΥΝΟΛΟ	11396	32938	44334	100,0	11364	35012	46358	100,0

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ-ΕΟΤ

Η δεύτερη κατά σειρά σπουδαιότητας τουριστική περιοχή της χώρας, τα Δωδεκάνησα, συγκέντρωσαν το 1990 το 23,1% των συνολικών διανυκτερεύσεων της χώρας (εξ ων η Ρόδος το 17,3%). Οι διανυκτερεύσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν επίσης κατά 94,5% από αλλοδαπούς.

Και στις δύο παραπάνω περιοχές (Κρήτη, Ρόδος) το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο των διανυκτερεύσεων αυξήθηκε το 1990 σε σύγκριση με το 1989.

Η Κέρκυρα, σημαντικό τουριστικό κέντρο για αλλοδαπούς τουρίστες (το 87% των διανυκτερεύσεων πραγματοποιείται από αλλοδαπούς) εμφανίζει στασιμότητα στο ποσοστό συμμετοχής της στο σύνολο των διανυκτερεύσεων και συγκέντρωσε το 1990 ποσοστό 6,7%.

Αντίθετα οι περιοχές των νομών Αττικής, Θεσσαλονίκης και Χαλκιδικής, οι οποίες εμφανίζουν μείωση στο ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο των διανυκτερεύσεων της χώρας, συγκέντρωσαν το 1990 ποσοστά 17,9% 3% και 2,9% αντίστοιχα.

Τέλος είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι και η Πελοπόννησος, παρά την συνδρομή των περισσότερων παραγόντων που θα έπρεπε να συντελέσουν στην τουριστική ανάπτυξη της, εμφανίζει μείωση στο ποσοστό διανυκτερεύσεων, το οποίο ήταν 7,4% το 1990. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στην έλλειψη αεροδρομίων με κατάλληλη υποδομή καθώς και στα πολλαπλά προβλήματα που προβάλλουν οι Αρχές στις προκαταρκτικές φάσεις μιας τουριστικής επένδυσης (χαρακτηρισμός γής κλπ).

7. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

7.1. Αριθμός κλινών

Ο συνολικός αριθμός κλινών στα πάσης φύσεως τουριστικά καταλύματα της χώρας (ξενοδοχεία, μοτέλ, επιπλωμένα διαμερίσματα ξενοδοχειακού τύπου, πανσιόν, ξενώνες) έχει σημειώσει τα τελευταία χρόνια σημαντική αύξηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 19:

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΛΙΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ

ΕΤΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ	ΑΠΟΛΥΤΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
1970	118.869	--	--
1975	185.275	66.406	+55,9%
1979	265.552	80.277	+43,3%
1980	276.498	10.946	+ 4,1%
1981	286.020	9.522	+ 3,4%
1982	311.089	25.069	+ 8,7%
1983	318.515	7.426	+ 2,3%
1984	333.816	15.301	+ 4,8%
1985	348.171	14.355	+ 4,3%
1986	359.377	11.206	+ 3,2%
1987	375.367	15.990	+ 4,4%
1988	395.812	20.445	+ 5,4%
1989	423.790	27.978	+ 7,1%
1990	438.355	14.565	+ 3,4%
1991*	452.852	14.497	+ 3,3%

ΠΗΓΗ: Ε.Ο.Τ.

* Προσωρινά στοιχεία

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 19, ο συνολικός αριθμός ξενοδοχειακών κλινών σ'όλη την χώρα, ο οποίος το 1970 ανερχόταν σε 119.000, το 1980 έφθανε τις 276.000 και το 1990 τις 438.000. Το 1991 υπολογίζεται ότι υπερέρει τις 452.000.

Ο ρυθμός αύξησεως ήταν βέβαια ταχύτερος την 10ετία 1970-1979 οπότε και σημειώθηκε συνολική αύξηση κατά 123%, ήτοι προστέθηκαν στο δυναμικό της χώρας 147.000 κλίνες.

Την 10ετία 1980-1989 η συνολική αύξηση ήταν της τάξεως του 49% και προστέθηκαν στο δυναμικό της χώρας συνολικά περί τις 136.000 νέες κλίνες. Το 1990 και το 1991 οι ρυθμοί είναι χαμηλότεροι από τα προηγούμενα χρόνια (περί το 3,4% ετησίως) και προστέθηκαν συνολικά 29.062 νέες κλίνες.

7.2. Κατανομή κατά κατηγορίες

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 20, τα ξενοδοχεία χαμηλής τάξεως (Γ-Ε κατηγορίας) αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα των υφισταμένων κλινών στην χώρα. Βέβαια η σχετική τους συμμετοχή στο σύνολο μειώνεται διαχρονικά (ενώ προ εικοσαετίας το ποσοστό συμμετοχής των κλινών της κατηγορίας αυτής στο σύνολο υπερέβαινε το 55%, έχει μειωθεί την τελευταία διετία στο 38-40%), εξακολουθεί όμως να είναι συγκριτικά υψηλή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20:
ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΙΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ	1970		1980		1985		1988		1989		1990	
	Κλίβες	%	Κλίβες	%	Κλίβες	%	Κλίβες	%	Κλίβες	%	Κλίβες	%
Ξενοδοχεία	106845	89,9	251450	90,9	308572	88,6	341603	86,3	360339	85,0	366423	83,6
Πολυτελείας	4185	3,5	15991	5,8	19419	5,5	19513	4,9	18974	4,5	19002	4,3
Α' Κατηγορίας	12314	10,4	57428	20,8	71566	20,6	76098	19,2	82648	19,5	85656	19,6
Β'	24110	20,3	63125	22,8	76291	21,9	87341	22,1	93307	22,0	96769	22,1
Γ-Ε "	66236	55,7	114906	41,5	141296	40,6	158651	40,1	165410	39,0	164996	37,6
Μοτέλ & bungalows	8070	6,8	8220	3,0	7461	2,2	9230	2,3	10309	2,4	11998	2,7
Επιπλωμ. διαμερίσματα	516	0,4	3237	1,2	14005	4,0	23181	5,9	29285	6,9	34622	7,9
Ξενώνες	1386	1,2	8797	3,2	13277	3,8	16738	4,2	18810	4,4	20714	4,7
Πανδοχεία	1610	1,4	861	0,3	631	0,2	607	0,2	572	0,2	463	0,1
Οικοτροφεία	442	0,3	3933	1,4	4225	1,2	4453	1,1	4475	1,1	4135	1,0
Σύνολο κλινών	118869	100,0	276498	100,0	348171	100,0	395812	100,0	423790	100,0	438355	100,0

ΠΗΓΗ: Ε.Ο.Τ.

Η κατάσταση αυτή αποτελεί την κύρια αιτία της χαμηλής κατά κεφαλή τουρίστα δαπάνης και συνεπώς του σχετικά χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου των αφικνουμένων στην χώρα τουριστών.

Καθίσταται συνεπώς προφανής η ανάγκη στήριξης επενδυτικών προσπάθειών για την δημιουργία τουριστικών μονάδων και εγκαταστάσεων μεγάλου μεγέθους και υψηλών κατηγοριών. Η ακολουθηθείσα αντίθετη πολιτική κατά το παρελθόν, όσο αυτή διήρκεσε, υπήρξε η κύρια αιτία της παραπάνω κατάστασης.

Σημαντικές ανακατανομές στη συμμετοχή των κλινών των ξενοδοχείων κάθε κατηγορίας στο σύνολο της χώρας παρατηρούνται την προηγούμενη 10ετία 1970-1980. Ετσι κατά την 10ετία αυτή παρατηρείται σημαντική αύξηση των κλινών των ξενοδοχείων Α' κατηγορίας (20,8% του συνόλου το 1980 έναντι 10,4% το 1970) και των κλινών των ξενοδοχείων πολυτελείας (5,8% το 1980 έναντι 3,5% το 1970) καθώς και αισθητή αύξηση των κλινών των ξενοδοχείων Β' κατηγορίας (22,8% έναντι 20,3%). Αντίθετα στα ξενοδοχεία χαμηλής τάξεως και ειδικώτερα στα Δ και Ε κατηγορίας, παρά την αύξηση των κλινών τους σε απόλυτα μεγέθη, το ποσοστό τους μειώθηκε σημαντικά (41,5% το 1980 έναντι 55,7% το 1970).

Την 10ετία 1980-1990 τα ποσοστά συμμετοχής των κλινών των ξενοδοχείων κατά κατηγορία στο σύνολο της χώρας δεν εμφανίζει αισθητές διαφοροποιήσεις.

Στις άλλες κατηγορίες τουριστικών καταλυμάτων, αξιοσημείωτη είναι η μείωση του ποσοστού συμμετοχής των κλινών των οδικών ξενοδοχείων (μοτέλ) (από 6,8% το 1970 περιορίστηκε γύρω στο 2,7% το 1990) και η σημαντική αύξηση των κλινών των επιπλωμένων διαμερισμάτων ιδίως την 10ετία 1980-1990 (από 1,2% αυξήθηκε σε 7,9% το 1990) και των κλινών των πανσιόν (1,2% το 1970, 3,2% το 1980, 4,7% το 1990).

7.3. Πληρότητα Ξενοδοχειακών καταλυμάτων

Η μέση πληρότητα που επιτυγχάνεται στην Ελλάδα στα ξενοδοχειακά καταλύματα όπως προαναφέρθηκε, είναι στο ετήσιο σύνολό της από τις υψηλότερες στις διάφορες χώρες της Ε.Ο.Κ. και κυμαίνεται στα τελευταία έτη γύρω στο 54-57%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 21:

ΜΕΣΑ ΕΤΗΣΙΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ %

Έτη	Σύνολο
1975	49,0
1981	53,9
1987	57,5
1988	56,4
1989	56,2
1990	57,0

Τα παραπάνω ποσοστά ποικίλουν ανάλογα με τις διάφορες περιοχές της χώρας. Όπως προκύπτει από τον πίνακα 22 κατά την τελευταία διετία, στις κατ'εξοχήν τουριστικές περιοχές, όπως είναι φυσικό, παρατηρούνται πολύ υψηλά ποσοστά πληρότητας.

Το υψηλότερο ποσοστό πληρότητας παρατηρήθηκε το 1990 στα ξενοδοχειακά καταλύματα της Κρήτης και συγκεκριμένα στο νομό Ηρακλείου (86,2%), με δεύτερο το νομό Ρεθύμνης (83,8%). Ακολουθούν η Ρόδος (80,5%), ο νομός Λασηθίου Κρήτης (73,3%), η Χαλκιδική (71%) και η Κέρκυρα (65%).

Αντίθετα, από τις λοιπές τουριστικές περιοχές, παραμένουν κάτω από το 50% οι Κυκλάδες, η Λέσβος και η Χίος και η Πελοπόννησος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22:

ΜΕΣΗ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΕΣ 1989-1990 %

<u>ΠΕΡΙΟΧΕΣ</u>	<u>1989</u>	<u>1990</u>
ΚΡΗΤΗ	71,0	79,4
Ν. Χανίων	51,4	62,7
Ν. Ρεθύμνης	76,2	83,8
Ν. Ηρακλείου	75,3	86,2
Ν. Λασηθίου	67,8	73,3
ΝΟΤ. ΑΙΓΑΙΟ	67,9	71,8
Ν. Κυκλάδων	41,3	42,5
Ν. Δωδεκανήσου	72,4	76,2
Ρόδος	75,9	80,5
ΝΗΣΟΙ ΙΟΝΙΟΥ	51,3	64,2
Ν. Κερκύρας	54,0	65,0
Ν. ΑΤΤΙΚΗΣ	31,1	46,7
Αθήνα	34,1	52,0
ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	52,7	52,6
Ν. Θεσ/νίκης	48,4	48,9
Ν. Χαλκιδικής	73,2	71,0
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	43,2	44,0
ΒΟΡ. ΑΙΓΑΙΟ	48,6	45,1
Ν. Λέσβου	42,6	39,7
Ν. Χίου	35,3	36,7
Ν. Σάμου	57,0	52,7
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	54,2	57,0

ΠΗΓΗ: Ε.Ο.Τ.

Οι σοβαρές διαφορές στα ποσοστά πληρότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων αντικατοπτρίζουν τις προτιμήσεις των τουριστών, οι οποίες οφείλονται στην ύπαρξη σημαντικών πλεονεκτημάτων στις περιοχές με υψηλή πληρότητα (κλίμα, υποδομή, αρχαιότητες, ενδοχώρα κλπ).

7.4. Οικονομικά στοιχεία των Ελληνικών Ξενοδοχείων

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη που εξεπόνησε για την Ελλάδα η "HORWARTH CONSULTING" με βάση στατιστικά στοιχεία για το έτος 1990 από δείγμα ξενοδοχείων πολυτελείας, πρώτης και δεύτερας κατηγορίας, η μέση ημερήσια τιμή δωματίου καθώς και η μέση τιμή ανά διανυκτέρευση βρίσκεται ακόμη σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τα ευρωπαϊκά δεδομένα (Πίνακας 23).

Σχετικά με το είδος πελατών που επισκέπτονται την Ελλάδα, το ποσοστό των γκρουπ είναι πολύ υψηλό σε σχέση με το ποσοστό των γκρουπ που επισκέπτονται τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Ενώ οι παραθεριστές, επιχειρηματίες καθώς και οι σύνεδροι εξακολουθούν να βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα.

Η εν λόγω μελέτη περιέχει αναλυτικά στοιχεία για τα ελληνικά ξενοδοχεία που αναφέρονται στην διάρθρωση των εσόδων κατά κατηγορίες, στην ανάλυση των εξόδων, σε στοιχεία προσωπικού κλπ, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα στοιχεία της υπόλοιπης Ευρώπης και τα οποία, λόγω του γενικού ενδιαφέροντος το οποίο παρουσιάζουν, παραθέτουμε αυτούσια στον πίνακα που ακολουθεί (πίνακας 23).

ΠΙΝΑΚΑΣ 23:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ, 1990
THE HORWARTH CONSULTING

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

	Ελλάς	Ευρώπη
Μέση ετήσια πληρότητα δωματίων %	63,33	65,95
Μέσος αριθμός πελατών ανά δωμάτιο	1,62	1,52
Μέση ημερήσια τιμή δωματίου δρχ.	9.341	14.466
Μέση τιμή ανά διανυκτέρευση δρχ.	5.711	11.655

2. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΑΓΟΡΑΣ

	Ελλάς %	Ευρώπη %
Ανάλυση τύπου πελατών		
Γκρούπ	61,3	19,1
Επιχειρηματίες	14,0	28,7
Παραθεριστές	7,0	30,4
Σύνεδροι	6,8	11,3
Δημόσιοι υπάλληλοι	0,7	1,7
Άλλες κατηγορίες	10,2	8,8

3. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

	Ελλάς %	Ευρώπη %
Ποσοστιαίο μείγμα πωλήσεων		
Δωμάτια	41,6	49,2
Τρόφιμα	40,0	30,3
Ποτά	9,0	14,1
Έσοδα άλλων τμημάτων	3,2	2,3
Τηλέφωνο και τέλεξ	3,4	2,6
Ενοίκια και άλλα έσοδα	2,8	1,5
Κόστος πωληθέντων ως ποσοστό εσόδων τμήματος	%	%
Τρόφιμα	27,2	36,0
Ποτά	18,5	31,6
Λειτουργικό κέρδος τμήματος ως ποσοστό εσόδων τμήματος	%	%
Δωμάτια	52,6	69,8
Τρόφιμα και ποτά	26,0	23,4

ΠΙΝΑΚΑΣ 23:

ΕΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ, 1990
THE HORWARTH CONSULTING
 (συνέχεια)

	%	%
Μικτό λειτουργικό κέρδος ως ποσοστό ολικών εσόδων	11,0	21,7
Στοιχεία προσωπικού		
Προσωπικό ανά διαθέσιμο δωμάτιο	0,72	0,91
Πωλήσεις ανά υπάλληλο (000) δρχ	5.793	9.913
Κόστος ανά υπάλληλο (000) δρχ	2.221	3.436
Μισθοί και εισφορές ως ποσοστό ολικών εσόδων %	53,35	32,58

4. ΕΣΟΔΑ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΑΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

	Ελλάς (000) δρχ	Ευρώπη (000) δρχ
Δωμάτια	967	2.933
Τρόφιμα και ποτά	1.450	2.746
Εσοδα άλλων τμημάτων	27	144
Τηλέφωνο και τέλεξ	85	136
Ενοίκια και άλλα έσοδα	108	108

5. ΕΣΟΔΑ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΑΝΑ ΔΩΜΑΤΙΟ

	Ελλάς (000) δρχ	Ευρώπη (000) δρχ
Μισθοί και εισφορές		
Δωμάτια	502	564
Τρόφιμα και ποτά	742	951
Γενικά και διοικητικά έξοδα	205	293
Marketing	21	61
Συντήρηση περιουσιακών στοιχείων	184	100
Άλλα έξοδα		
Δωμάτια	83	232
Τρόφιμα και ποτά	49	156
Γενικά και διοικητικά έξοδα	71	310
Marketing	69	197
Ενέργεια	200	211
Συντήρηση περιουσιακών στοιχείων	249	219
Management Fees	38	206

ΠΙΝΑΚΑΣ 23:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ, 1990
THE HORWARTH CONSULTING
(συνέχεια)

6. ΕΞΟΔΑ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ
ΣΥΝΟΛΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

	Ελλάς %	Ευρώπη %
Μισθοί και εισφορές		
Δωμάτια	14,9	9,2
Τρόφιμα και ποτά	20,6	15,4
Γενικά και διοικητικά έξοδα	7,4	4,6
Marketing	0,5	1,0
Συντήρηση περιουσιακών στοιχείων	5,4	1,5
Άλλα έξοδα		
Δωμάτια	3,8	8,4
Τρόφιμα και ποτά	1,5	5,9
Γενικά και διοικητικά έξοδα	2,6	3,1
Marketing	1,3	2,9
Ενέργεια	6,4	3,4
Συντήρηση περιουσιακών στοιχείων	2,3	2,7
Management Fees	1,7	3,5

8. ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η έντονη παρουσία της θάλασσας στον ελλαδικό χώρο με τα 15000 χλμ μήκους των ακτών, τα νησιωτικά συμπλέγματα, σε συνδιασμό με τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες, προσδίδουν στη χώρα συγκριτικό πλεονέκτημα που έχει συντελέσει στην ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού.

Ο θαλάσσιος τουρισμός δεν είναι μόνο κίνηση τουριστών υψηλών εισοδημάτων (κρουαζιέρες, θαλαμηγοί), αλλά ένα ευρύτατο πλέγμα δραστηριοτήτων που συμβάλλει άμεσα ή έμμεσα στη δημιουργία εισπράξεων για τη χώρα, και στην αύξηση της απασχόλησης και δραστηριοποιεί μια σειρά από επιχειρήσεις για την εξυπηρέτηση του (ναυπηγοεπισκευαστικές μονάδες, εταιρίες τροφοδοσίας πλοίων κλπ).

8.1. Αφίξεις αλλοδαπών τουριστών

Ο αριθμός των αλλοδαπών που εισέρχεται στη χώρα με κρουαζιερόπλοια υπό ελληνική ή ξένη σημαία κυμαίνεται τα τελευταία χρόνια γύρω στις 400-450.000 ετησίως (Πίνακας 9). Παρατηρούνται όμως έντονες διακυμάνσεις από χρόνο σε χρόνο. Κατά την τελευταία 10ετία ο μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων σημειώθηκε το 1984 (504.000).

Το 1990, 437.000 αλλοδαποί τουρίστες αφίχθησαν με κρουαζιερόπλοια, ενώ παγκόσμια εκτιμάται ότι διακινήθησαν 3 εκατομμύρια περίπου επιβάτες εκ των οποίων τα 2 εκατομμύρια από αμερικάνικα λιμάνια.

Για το 1991, τα προσωρινά στοιχεία εμφανίζουν σημαντική κάμψη λόγω των γνωστών γεγονότων που έχουν προαναφερθεί.

8.2. Ο ελληνικός τουριστικός στόλος

Ο ελληνικός στόλος επιβατηγών πλοίων κάθε κατηγορίας (μεσογειακά επιβατηγά, κρουαζιερόπλοια, οχηματαγωγά, θαλαμηγά) αποτελεί την πρώτη επιβατηγό ναυτηλιακή δύναμη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 24, η εξέλιξη του εμφανίζει διαχρονικά διακυμάνσεις. Κατά την τελευταία 20ετία, μετά από μια έντονα ανοδική πορεία μέχρι το 1976, οπότε έφτασε μια συνολική χωρητικότητα 857.000 κ.ο.χ., εμφανίζει μια μείωση μέχρι το 1986. Από το 1987 ξαναρχίζει η ανοδική του πορεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 24:

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΕΠΙΒΑΤΗΓΩΝ ΠΛΟΙΩΝ

ΕΤΗ	ΠΛΟΙΑ	000 Κ.Ο.Χ.	ΕΤΗ	ΠΛΟΙΑ	000 Κ.Ο.Χ.
1970	203	588	1980	350	756
1971	221	644	1981	354	724
1972	283	766	1982	351	707
1973	303	779	1983	347	697
1974	301	753	1984	338	666
1975	307	758	1985	340	616
1976	327	857	1986	351	615
1977	339	807	1987	369	648
1978	325	716	1988	390	702
1979	345	770	1989	421	718
			1990	430	737

8.3. Κίνηση θαλαμηγών σκαφών

α) Μισθώσεις θ/Γ σκαφών

Ο συνολικός αριθμός μισθώσεων θαλαμηγών σκαφών σημειώνει τα τελευταία χρόνια συνεχή ανοδική πορεία (Πίνακας 25).

Το 1990 ο αριθμός αυτός έφθασε σε 11.950 έναντι 11.361 το 1989 και 8.091 το 1986.

Υπολογίζεται ότι από τις μισθώσεις του 1990, εισπράχτηκαν 38 εκατομ. \$ ΗΠΑ περίπου έναντι 30 εκατομ. \$ το 1989.

Οι συνολικές διανυκτερεύσεις που πραγματοποιήθηκαν το 1990 ανήλθαν σε 651.855 έναντι 647.716 το 1989 και 505.914 το 1986. Οι δε επιβάτες που διακινήθηκαν το 1990 έφθασαν τους 73.636 έναντι 64.164 το 1989 και 45.662 το 1986.

Από τον αριθμό των διανυκτερεύσεων και των επιβατών υπολογίζεται ότι η μέση διάρκεια μισθώσεων ήταν το 1990 περίπου 9 ημέρες έναντι 10 ημερών το 1989 και 11 ημερών το 1986.

Από τους επιβάτες των θ/Γ σκαφών ένα μικρό μέρος είναι Έλληνες και το μεγαλύτερο μέρος είναι αλλοδαποί (Πίνακας 25β).

Από τους αλλοδαπούς επιβάτες, περί το 91% προέρχονται από την Ευρώπη (κυρίως Άγγλοι και Γερμανοί) ενώ οι αμερικανοί αντιπροσωπεύουν μόλις το 6,4% του συνόλου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 25:

ΚΙΝΗΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΘΑΛΑΜΗΓΩΝ ΣΚΑΦΩΝ

α) Μισθώσεις θαλαμηγών

	1986	1987	1988	1989	1990	+ 90/86 %
Αριθμός σκαφών	5506	6609	7344	8293	9983	+81,3
" μισθώσεων	8091	9979	10526	11361	11950	+47,7
" διανυκτερεύσεων	505914	580602	636091	647716	651855	+28,8
" επιβατών	45662	53167	59944	64164	73636	+61,3

β) Επιβάτες-διανυκτερεύσεις-μέση διάρκεια μισθώσεων Θ/Γ κατά εθνικότητα

	Αριθμός επιβατών			Αριθμός διανυκτερεύσεων			Μέση διάρκεια μισθώσεων		
	1988	1989	1990	1988	1989	1990	1988	1989	1990
1 Ελληνες	4060	5272	5680	35194	38356	43235	8,7	7,3	7,6
2 Ελληνες Εξωτερικού	182	105	301	2753	875	1111	15,1	8,3	3,7
3 Άλλοδαποί	55702	58787	67655	598144	608485	607509	10,7	10,4	9,0
Ευρώπης	49489	52982	58193	548892	557124	555759	11,1	10,5	9,6
Αμερικής	4431	4315	7470	37958	39653	39001	8,6	9,2	5,2
Ασίας	226	228	270	1814	2104	1879	8,0	9,2	7,0
Αφρικής	228	155	201	2225	1809	1758	9,8	11,7	8,7
Αυστραλίας	1328	1107	1521	7255	7795	9112	5,5	7,0	6,7
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	59944	64164	73636	636091	647716	651855	10,6	10,1	8,9

β) Κίνηση Θ/Γ σκαφών

Τα τελευταία χρόνια φθάνουν για πρώτη φορά στα ελληνικά λιμάνια περί τα 6.000 Θ/Γ σκάφη, από τα οποία το μεγαλύτερο μέρος (περί το 90-92%) είναι με ξένα σημαία, και τα οποία μεταφέρουν συνολικά περί τα 25.000 άτομα.

γ) Μαρίνες και σταθμοί ανεφοδιασμού

Οι "μαρίνες" που λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα είναι οι εξής:

<u>Τόπος</u>	<u>Θέσεις</u>
Αλιμος	1000
Ζέα	900
Βεσ/νίκη	300
Φλοίσβος	200
Βουλιαγμένη	115
Πάτρα	693
Κέρκυρα	360
Γλύφαδα	780
Πόρτο-Καράς	150
Ρόδος	100
Μέθανα	70

Εκτός από τις μαρίνες, υπάρχουν ακόμη 65 σταθμοί ανεφοδιασμού Β/Γ ανά την χώρα.

δ) Ναυπηγεία και συνεργεία επισκευών

Για την εξυπηρέτηση των Β/Γ σκαφών λειτουργούν στα διάφορα λιμάνια της χώρας περί τα 110 ναυπηγεία στα οποία περιλαμβάνονται και οι δραστηριότητες επισκευών και συντήρησης των Β/Γ σκαφών, καθώς και περί τα 90 συνεργεία επισκευής μηχανών. Τα περισσότερα ναυπηγεία λειτουργούν στο λιμάνι του Περάματος.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία για τα Β/Γ σκάφη ελήφθησαν από την Υπηρεσία Στατιστικής στον Ε.Ο.Τ.

9. Ο ΚΛΑΔΟΣ ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ

Το ενοικιαζόμενο αυτοκίνητο αποτελεί πλέον αναπόσπαστο τμήμα της τουριστικής δραστηριότητας, όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και παγκοσμίως. Οι ενοικιάσεις αυτοκινήτων παρέχουν ατομική ευκολία στον τουρίστα, συμπληρώνοντας το "τουριστικό πακέτο" που τον εξυπηρετεί. Επιπλέον οι ενοικιάσεις αυτοκινήτων είναι το κλειδί στην επίλυση ενός σοβαρού προβλήματος που αντιμετωπίζουν οι εθνικοί οργανισμοί τουρισμού, δηλαδή τη μεταφορά των επισκεπτών έξω από τις πρωτεύουσες. Με τον τρόπο αυτό, οι ενοικιάσεις αυτοκινήτων συντελούν στην οικονομική ανάπτυξη αυτών των περιοχών. Όλες αυτές οι υπηρεσίες παρέχουν στον τουρίστα την ελευθερία και δυνατότητα κίνησης, τόσο σημαντική για εκείνον αλλά και για την οικονομία κάθε χώρας.

Ειδικά σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, όπου η προσπέλαση γίνεται κυρίως με αεροπλάνο, η παρουσία του ενοικιαζομένου αυτοκινήτου ποιότητας είναι απαραίτητη και αναγκαία, ιδιαίτερα τη στιγμή που επιδιώκουμε την προσέλκυση ποιοτικού τουρισμού στη χώρα μας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Σωματίου Επιχειρήσεων Ενοικιάσεως Αυτοκινήτων, οι επιχειρήσεις Rent-a-car που λειτουργούν σήμερα σε όλη την Ελλάδα:

- υπολογίζεται ότι ξεπερνούν τις 2.000
- έχουν δυναμικότητα 30.000 αυτοκινήτων
- απασχολούν 4.000 άτομα
- εισάγουν συνάλλαγμα στη χώρα που ξεπερνά τα 10 δις δρχ ετησίως
- πληρώνουν στο κράτος 3 δις ετησίως σε έμμεσους φόρους και 2 δις σε άμεσους
- πληρώνουν 173 εκατ. ετησίως στην Υ.Π.Α. για εκμίσθωση γραφείων στα αεροδρόμια.

Τα ενοικιαζόμενα αυτοκίνητα εξυπηρετούν σε ποσοστό περί το 90% τους ξένους τουρίστες που επισκέπτονται την Ελλάδα. Το υπόλοιπο 10% είναι Έλληνες οι οποίοι αν και έχουν δικό τους αυτοκίνητο χρησιμοποιούν κάποιο ενοικιαζόμενο για διάφορους πρακτικούς λόγους.

10. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

10.1. Γενικά

Εξετάζοντας την πολύπλευρη συμβολή του τουριστικού τομέα στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, θα πρέπει να επισημανθεί η σπουδαία συμβολή του στην περιφερειακή ανάπτυξη.

Πράγματι, στην περίπτωση της Ελλάδας όπου η γεωμορφολογία του ηπειρωτικού χώρου και ο νησιωτικός χαρακτήρας της καθιστούν δυσχερείς τις μαζικές μεταφορές, είναι ιδιαίτερα προβληματική η ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα. Έτσι η αξιοποίηση των τουριστικών πόρων που διαθέτει ο επαρχιακός χώρος έχει αποτελέσει την βάση για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη ενός μεγάλου αριθμού περιφερειακών, κυρίως νησιωτικών και παραθαλασσιών περιοχών της χώρας.

10.2. Η συμβολή στην απασχόληση

Μεταξύ των ευεργετικών επιπτώσεων του τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη, σημαντική είναι η συμβολή του στην απασχόληση.

Ο τουρισμός συμβάλλει στην συγκράτηση του πληθυσμού στην περιφέρεια με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας τόσο στις τουριστικές μονάδες, όσο και στις λοιπές παραγωγικές και εμπορικές δραστηριότητες που δρούν συμπληρωματικά στο τουριστικό κύκλωμα.

Η δημογραφική εξέλιξη των περιφερειών του Ελλαδικού χώρου αποδεικνύει έμπρακτα ότι στις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές, όχι μόνο συγκρατείται ο πληθυσμός τους αλλά δέχονται και ένα ολοένα αυξανόμενο αριθμό εποχιακών εργατών από την υπόλοιπη χώρα.

10.3. Οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του τουρισμού

Αν χαρακτηρίσουμε σαν αρχική τουριστική δαπάνη το σύνολο των δαπανών που πραγματοποιεί ο τουρίστας για την αγορά τουριστικών υπηρεσιών στον τόπο των διακοπών του, έχει παρατηρηθεί ότι τα χρήματα της δαπάνης αυτής περνούν στη συνέχεια από πολλά χέρια δημιουργώντας ταυτόχρονα εισόδημα.

Ο αγρότης βρίσκει μια διευρυμένη αγορά για τα προϊόντα του με τα οποία εφοδιάζει ξενοδοχεία και εστιατόρια.

Αναπτύσσεται ένα τοπικό δίκτυο μεταφορών για τη διακίνηση τουριστών και αγαθών τουριστικής κατανάλωσης.

Ο βιοτέχνης βρίσκει μια ποσοτικά διευρυμένη αγορά για την διοχέτευση των προϊόντων του, ενώ παράλληλα βρίσκει πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης η οικοτεχνία που στηρίζει συμπληρωματικά το εισόδημα αρκετών αγροτικών οικογενειών.

Ο οικοδομικός οργανισμός έχει άμεσες και θετικές επιπτώσεις σε μια σειρά από επαγγέλματα και δραστηριότητες.

Το αυξημένο διαθέσιμο εισόδημα όλων αυτών των κοινωνικών τάξεων διευρύνει την κατανάλωση δημιουργώντας νέες πολλαπλασιαστικές επιδράσεις.

Η τουριστική ανάπτυξη γίνεται επίσης αιτία μιας αυξημένης ροής μεταβιβαστικών πληρωμών από την πλευρά του κράτους προς την συγκεκριμένη περιοχή.

10.4. Κοινωνικές και πολιτιστικές επιδράσεις

Η τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας ανεβάζει κατ'επέκταση και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της.

Είναι προφανές ότι μια σειρά βασικών έργων υποδομής (δρόμοι, λιμάνια, αεροδρόμια) που κατασκευάζονται για την εξυπηρέτηση μετακίνησης των τουριστών χρησιμοποιούνται το ίδιο και για ολόκληρο τον χρόνο από τους κατοίκους της περιοχής. Το ίδιο συμβαίνει και με μια σειρά έργων κοινωνικής υποδομής που στοχεύουν στην ποιοτική αναβάθμιση των προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών (συνεδριακοί χώροι, αθλητικές εγκαταστάσεις, τακτικότερα δρομολόγια συγκοινωνιακών μέσων κλπ).

Επίσης σημαντική είναι η συμβολή του τουρισμού στην βελτίωση του πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων της επαρχίας κυρίως λόγω:

- α) Της αύξησης των πολιτιστικών δραστηριοτήτων καλλιτεχνικών εκδηλώσεων που στοχεύουν στην ψυχαγωγία των τουριστών.
- β) Των ευκαιριών που έχουν οι κάτοικοι να συναναστρέφονται με άτομα διαφόρων εθνικοτήτων και υψηλού σε γενικές γραμμές μορφωτικού επιπέδου.
- γ) Της αύξησης των επενδύσεων στον πολιτιστικό τομέα, είτε μέσω της ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων και της κατασκευής νέων μουσείων, είτε μέσω της δημιουργίας περιφερειακών θεάτρων και καταλλήλων συνεδριακών χώρων.

11. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

11.1. Γενικά

Εκτός από την σημαντική συμβολή του τουρισμού στην άνοδο του εθνικού εισοδήματος, στην αύξηση της απασχόλησης και στην περιφερειακή ανάπτυξη, ο τουρισμός, σε χώρες με έντονη τουριστική κίνηση από το εξωτερικό, όπως η Ελλάδα, παίζει σημαντικό ρόλο στην εισροή συναλλάγματος και στη μείωση του ελλείμματος του Ισοζυγίου Πληρωμών.

Πράγματι τα τελευταία χρόνια, οι συναλλαγματικές εισπράξεις από το τουριστικό τομέα έχουν αναδειχθεί σε πρώτη κατά σειρά σπουδαιότητας πηγή συναλλάγματος μεταξύ των αδήλων πόρων, είναι υψηλότερες από όλες τις μεγάλες κατηγορίες εξαγωγών της χώρας και συμβάλλουν κατά σημαντικό ποσοστό στην μείωση του εμπορικού ελλείμματος του Ισοζυγίου Πληρωμών.

11.2. Εξέλιξη της εισροής τουριστικού συναλλάγματος

Ο ταχύς ρυθμός αυξήσεως των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών συνοδεύτηκε τα τελευταία χρόνια από επίσης ταχύ ρυθμό αυξήσεως των συναλλαγματικών εισπράξεων.

Ο πίνακας 26 παρουσιάζει την διαχρονική εξέλιξη από το 1970 μέχρι σήμερα των συναλλαγματικών εισπράξεων από τον τουρισμό και από τις άλλες κατηγορίες αδήλων πόρων, όπως εμφανίζονται στις σχετικές στατιστικές Ισοζυγίου Πληρωμών της Τράπεζας της Ελλάδος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 26:

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΛΗΛΩΝ ΠΟΡΩΝ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜ. ΔΟΛΛΑΡΙΑ ΗΠΑ

Ε Τ Η	ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΟ ΣΥΝ/ΜΑ	ΜΕΤΑΝΑ- ΣΤΕΥΤΙΚΑ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ	ΤΑΣΙΔΙΩΤΙΚΟ ΣΥΝ/ΜΑ	ΛΟΙΠΟΙ(Α) ΠΟΡΟΙ	ΑΝΑΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ ΚΑΤΑ- ΘΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΤΡΕΨΙΜΕΣ ΣΕ ΔΡΧ.	ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ Ε. Ο. Κ.	ΣΥΝΟΛΑ
1970	276, 9	344, 6	193, 6	135, 9	--	--	951, 0
1971	369, 2	469, 6	305, 3	149, 4	--	--	1293, 5
1972	435, 6	575, 3	392, 7	203, 0	--	--	1606, 5
1973	600, 1	735, 4	514, 9	345, 5	--	--	2195, 9
1974	874, 4	645, 3	436, 0	408, 2	96, 6	--	2460, 5
1975	844, 8	781, 6	643, 6	468, 8	111, 5	--	2850, 3
1976	914, 1	803, 2	823, 7	491, 9	154, 9	--	3187, 8
1977	1126, 6	924, 8	980, 6	466, 0	202, 1	--	3700, 1
1978	1177, 2	984, 4	1326, 3	639, 7	295, 0	--	4422, 6
1979	1518, 9	1168, 2	1662, 3	918, 8	394, 8	--	5663, 0
1980	1815, 9	1083, 0	1733, 5	1036, 2	490, 8	--	6159, 4
1981	1826, 4	1080, 1	1881, 0	1108, 0	438, 4	148, 1	6482, 0
1982	1656, 6	1043, 0	1527, 2	950, 1	370, 7	550, 0	6097, 6
1983	1308, 7	934, 7	1175, 7	864, 7	411, 2	834, 2	5529, 2
1984	1094, 7	921, 5	1312, 8	872, 5	372, 3	714, 9	5288, 7
1985	1038, 5	800, 7	1428, 0	673, 2	451, 0	869, 1	5260, 5
1986	1000, 9	983, 2	1834, 2	704, 9	596, 5	1392, 0	6511, 7
1987	1193, 1	1378, 8	2268, 1	925, 7	1135, 4	1665, 5	8566, 6
1988	1379, 6	1727, 2	2396, 1	1334, 1	1327, 3	1934, 7	10099, 0
1989	1374, 8	1394, 0	1976, 0	1440, 8	1493, 9	2601, 7	10281, 2
1990	1761, 8	1827, 9	2586, 8	1721, 3	2242, 0	2901, 0	13040, 8
ΙΑΝ-ΝΟΕΜ '90	1577, 0	1644, 8	2485, 5	1548, 2	2107, 0	2592, 0	11891, 5
ΙΑΝ-ΝΟΕΜ '91	1608, 6	1999, 6	2461, 2	1883, 6	2615, 0	3564, 0	14132, 0

ΠΗΓΗ: ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η μοναδική επίσημη πηγή πληροφόρησης είναι η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία βέβαια καταγράφει τις κινήσεις συναλλάγματος που έχουν εισπραχθεί μέσω επισήμων συναλλαγών. Για πολλούς όμως γνωστούς λόγους, που σχετίζονται κυρίως με το υπάρχον σύστημα συναλλαγματικών περιορισμών της χώρας, είναι βέβαιο ότι τα επίσημα στοιχεία τουριστικού συναλλάγματος εμφανίζονται μικρότερα από τις πραγματικές τουριστικές συναλλαγματικές εισπράξεις.

Ανεξάρτητα όμως από τα παραπάνω, υπάρχουν διάφορα κονδύλια που αποτελούν μέρος του τουριστικού συναλλάγματος και τα οποία καταχωρίζονται από την Τράπεζα της Ελλάδος σε άλλες κατηγορίες αδήλων πόρων. Όπως π.χ. η περίπτωση των εισιτηρίων επιβατών (περί τα 28 εκατομ. \$ ετησίως) και ο ανεφοδιασμός-επισκευές τουριστικών σκαφών περιλαμβάνονται στο ναυτιλιακό συνάλλαγμα, άλλα δε σχετικά με τον τουρισμό κονδύλια περιλαμβάνονται στους λοιπούς αδήλους πόρους.

Μεταξύ των αδήλων πόρων όμως, το κονδύλι το οποίο περιλαμβάνει σημαντικές τουριστικές εισπράξεις και το οποίο χρειάζεται αναμόρφωση είναι η κατηγορία "Αναλήψεις από καταθέσεις μετατρέψιμες σε δρχ.". Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι πληρωμές των αλλοδαπών τουρ οπερέϊτορς καθώς και οι πληρωμές από αγορές αλλοδαπών με πιστωτικές κάρτες. Καταβάλλεται προσπάθεια αυτό τον καιρό από τις υπηρεσίες της Τράπεζας της Ελλάδος και τον Ε.Ο.Τ. να απομονωθούν τα διάφορα κονδύλια που αφορούν στον τουρισμό, πλην όμως χωρίς ακόμη επίσημα αποδεκτό αποτέλεσμα.

Κατά τις εκτιμήσεις αρμοδίων, από την παραπάνω κατηγορία, περί το 50% και άνω αφορά εισπράξεις προερχόμενες από τον τουρισμό. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει προς το παρόν επίσημη εκτίμηση, για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης, δεχτήκαμε την εν λόγω συντηρητική εκτίμηση και προβήκαμε σε αναμόρφωση της κατηγορίας "ταξειδιωτικό συνάλλαγμα". Το αποτέλεσμα εμφανίζεται στον πίνακα 27.

Όπως προκύπτει από τον εν λόγω πίνακα, οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον τουρισμό κατά την 10ετία 1971-1980 υπερεξαπλάσιάστηκαν. Κατά την 10ετία 1981-1990 οι ρυθμοί ήταν χαμηλότεροι, λόγω της κάμψης που παρατηρήθηκε κατά τα έτη 1982 και 1983. Από το 1984, όμως οι υψηλοί ρυθμοί ξανάρχισαν με αποτέλεσμα, το 1990, το τουριστικό συνάλλαγμα να φτάσει τα 3,7 δισεκατομμύρια δολάρια, και ο μέσος ρυθμός ετήσιας αύξησης μεταξύ 1990 και 1983 να είναι περί το 16,2%.

Το 1990 η αύξηση σε σύγκριση με το 1989 ήταν 36,2%. Για το 1991 τα διαθέσιμα στοιχεία είναι μόνο μέχρι τον μήνα Νοέμβριο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 27:ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΛΑΗΛΩΝ ΠΟΡΩΝ ΜΕ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ
ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝ/ΤΟΣ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜ. ΔΟΛΛΑΡΙΑ ΗΠΑ

Ε Τ Η	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝ/ΜΑ (ΑΝΑΜΟΡΦΩ- ΜΕΜΟ)	ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΟ ΣΥΝ/ΜΑ	ΜΕΤΑΝΑ- ΣΤΕΥΤΙΚΑ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ	ΑΝΑΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ ΚΑΤΑ- ΒΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΤΡΕΨΙΜΕΣ ΣΕ ΔΡΧ.	ΛΟΙΠΟΙ	ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ Ε.Ο.Κ.	ΣΥΝΟΛΑ
1970	193,6	276,9	344,6	--	135,9	--	951,0
1971	305,3	369,2	469,6	--	149,4	--	1293,5
1972	392,7	435,6	575,3	--	203,0	--	1606,5
1973	514,9	600,1	735,4	--	345,5	--	2195,9
1974	484,3	874,4	645,3	48,3	408,2	--	2460,5
1975	699,4	844,8	781,6	55,8	468,8	--	2850,3
1976	901,1	914,1	803,2	77,4	491,9	--	3187,8
1977	1081,1	1126,6	924,8	101,0	466,0	--	3700,1
1978	1473,8	1177,2	984,4	147,5	639,7	--	4422,6
1979	1859,7	1518,9	1168,2	197,4	918,8	--	5663,0
1980	1978,9	1815,9	1083,0	245,5	1036,2	--	6159,4
1981	2100,2	1826,4	1080,1	219,2	1108,0	148,1	6482,0
1982	1712,6	1656,6	1043,0	185,4	950,1	550,0	6097,6
1983	1381,3	1308,7	934,7	205,6	864,7	834,2	5529,2
1984	1499,0	1094,7	921,5	186,2	872,5	714,9	5288,7
1985	1653,5	1038,5	800,7	225,5	673,2	869,1	5260,5
1986	2132,2	1000,9	983,2	298,3	704,9	1392,0	6511,7
1987	2835,8	1193,1	1378,8	567,7	925,7	1665,5	8566,6
1988	3059,8	1379,6	1727,2	663,7	1334,1	1934,7	10099,0
1989	2722,0	1374,8	1394,0	746,0	1440,8	2601,7	10281,2
1990	3707,8	1761,8	1827,9	1121,0	1721,3	2901,0	13040,8
ΙΑΝ-ΝΟΕΜ '90	3539,0	1577,0	1644,8	1053,5	1548,2	2592,0	11891,5
ΙΑΝ-ΝΟΕΜ '91	3768,7	1608,6	1999,6	1307,5	1883,6	3564,0	14132,0

ΠΗΓΗ: ΠΙΝΑΚΑΣ 26

Για το 11μηνο Ιαν.-Νοεμβρίου 1991 σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο το 1990, το ταξιδιωτικό συναλλάγμα όπως εμφανίζεται στην στατιστική της Τραπέζης της Ελλάδος (Πίνακας 26) εμφανίζει μικρή κάμψη (-1%). Τα αναμορφωμένα όμως στοιχεία για το τουριστικό συναλλάγμα εμφανίζουν αύξηση κατά 9,6%.

11.3. Σύγκριση τουριστικού συναλλάγματος με άλλες πηγές συναλλάγματος

Μια σύγκριση των συναλλαγματικών εισπράξεων από τον τουρισμό με άλλες σημαντικές κατηγορίες εισροών συναλλάγματος καθιστά εμφανή την μεγάλη σπουδαιότητα του τουριστικού τομέα σαν πηγή συναλλάγματος:

- α) Σε σύγκριση με τις άλλες κατηγορίες των αδήλων πόρων (πίνακας 27), το τουριστικό συναλλάγμα, ενώ μέχρι το 1975 ήταν χαμηλότερο από τους άλλους δύο σημαντικούς συναλλαγματικούς πόρους, το μεταναστευτικό και το ναυτιλιακό συναλλάγμα και το 1977 καταλάμβανε την δεύτερη θέση μετά το ναυτιλιακό, από το 1978 και μετά κατέκτησε σταθερά την πρώτη θέση. Έτσι το 1990 έφτασε να αντιπροσωπεύει το 35,7% του συνόλου των αδήλων πόρων (εκτός μεταβιβάσεων από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα) έναντι 18,9% του μεταναστευτικού και 15,2% του ναυτιλιακού συναλλάγματος.

Ο πίνακας 28 εμφανίζει την διαχρονική εξέλιξη της συμμετοχής στο σύνολο σε % των διαφόρων κατηγοριών αδήλων πόρων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 28:

ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ % ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΑΔΗΛΩΝ ΠΟΡΩΝ (εκτός μεταβιβάσεων Ε.Ο.Κ.) (Τουριστικό συναλλάγμα αναμορφωμένο)

	Τουριστικό	Ναυτιλιακό	Μεταναστευτικό	Λοιποί	ΣΥΝΟΛΟ
1970	20,4	29,1	36,2	14,3	100,0
1975	24,5	29,6	27,4	18,5	100,0
1980	32,1	29,5	17,6	20,8	100,0
1985	37,6	23,6	18,2	20,6	100,0
1986	41,6	19,5	19,2	19,7	100,0
1987	41,1	17,3	20,0	21,6	100,0
1988	37,5	16,9	21,2	24,4	100,0
1989	35,4	17,9	18,2	28,5	100,0
1990	36,6	17,4	18,0	28,0	100,0
Ιαν-Νοεμ '91	35,7	15,2	18,9	30,2	100,0

ΠΗΓΗ: ΠΙΝΑΚΑΣ 7

β) Σε σύγκριση με τις συνολικές συναλλαγματικές εισπράξεις από εξαγωγές, το τουριστικό συνάλλαγμα έχει φθάσει να αντιστοιχεί σε περισσότερο από το μισό των εισπράξεων αυτών (Πίνακας 29). Το 1990 αντιπροσώπευε το 58% των συνολικών εξαγωγών, και το 11μηνο Ιαν.-Νοεμβρίου 1991 το 61,2%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 29:

**ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ
(αναμορφωμένου) ΜΕ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΚΑΙ
ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ - ΣΕ ΕΚΑΤΟΜ. \$ ΗΠΑ**

Ε Τ Η	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝ/ΜΑ (ΑΝΑΜΟΡΦΩ- ΜΕΜΟ)	ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ- ΠΟΤΩΝ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ & ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ
1970	193,6	612,2	174,8	223,8	-1092,7
1971	305,3	624,8	187,4	208,7	-1320,4
1972	392,7	835,4	224,5	317,2	-1605,9
1973	514,9	1230,5	366,5	477,2	-2816,7
1974	484,3	1774,1	403,3	822,5	-2885,3
1975	699,4	2029,9	511,0	981,7	-3042,3
1976	901,1	2227,5	542,2	1160,2	-3333,0
1977	1081,1	2522,4	666,2	1305,2	-3902,7
1978	1473,8	2998,5	724,5	1542,1	-4342,8
1979	1859,7	3932,0	925,7	1957,9	-6177,8
1980	1978,9	4093,9	926,9	2249,5	-6809,5
1981	2100,2	4771,3	904,8	2374,3	-6696,8
1982	1712,6	4141,3	801,6	2011,1	-5926,9
1983	1381,3	4105,4	829,1	1905,6	-5385,9
1984	1499,0	4394,0	872,1	2002,9	-5350,8
1985	1653,5	4293,2	918,3	1919,2	-6267,9
1986	2132,2	4512,5	1149,2	2250,8	-5685,8
1987	2835,8	5613,6	1342,0	2879,0	-6942,5
1988	3059,8	5933,6	1469,1	3112,8	-7631,1
1989	2722,0	5994,4	1393,6	3343,8	-9120,3
1990	3707,8	6364,9	1550,7	3440,8	-12327,6
ΙΑΝ-ΝΟΕΜ '90	3539,0	5730,4			-11339,9
ΙΑΝ-ΝΟΕΜ '91	3768,7	6143,4			-11123,3

ΠΗΓΗ: ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (συναλλαγματική στατιστική)

Επίσης είναι αξιοσημείωτο, ότι σε σύγκριση με τις μεγάλες κατηγορίες εξαγωγών μας, το 1990, το τουριστικό συνάλλαγμα έφτασε να είναι μεγαλύτερο από το σύνολο των εξαγωγών όλων μαζί των βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων της χώρας και κατά πολύ μεγαλύτερο από όλες μαζί τις εξαγωγές της κατηγορίας τρόφιμα-ποτά (Πίνακας 29).

Τέλος, το τουριστικό συνάλλαγμα συμβάλλει κατά σημαντικό ποσοστό στην κάλυψη του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Έτσι κατά την τελευταία 10ετία, οι συναλλαγματικές εισπράξεις από τον τουρισμό αντιστοιχούν στο 30% περίπου του συνολικού ελλείμματος, που εμφανίζει το εμπορικό ισοζύγιο.

11.4. Τουριστικό Συνάλλαγμα και Α.Ε.Π.

Εκτός από τις προαναφερθείσες συγκρίσεις που αναδεικνύουν την σημασία των συναλλαγματικών εισπράξεων από τον τουρισμό, θα πρέπει να επισημανθεί η εξέλιξη των εισπράξεων αυτών σε σχέση με το Ακαθ.Εγχώριο προϊόν της χώρας.

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 30, το μερίδιο των τουριστικών συναλλαγματικών εισπράξεων στο Α.Ε.Π. έχει σημειώσει διαχρονικά σημαντική αύξηση. Πράγματι, ενώ οι εισπράξεις αυτές αντιπροσώπευαν το 1970 το 2,3%, του Α.Ε.Π., στα πρώτα χρόνια της 10ετίας του 1980 κυμαίνονταν γύρω στο 5,5% και το 1990 έφταναν το 6,4%.

Αντίθετα, οι συνολικές εισπράξεις από εξαγωγές, οι οποίες σημείωναν αυξανόμενο ποσοστό μέχρι το 1985, τα τελευταία χρόνια εμφανίζουν μείωση του ποσοστού τους σε σύγκριση με το Α.Ε.Π. Έτσι, το ποσοστό αυτό το 1990 ήταν 10,9% έναντι 14,3% το 1985.

Επίσης, οι δύο μεγάλες κατηγορίες εξαγωγικών εισπράξεων, ήτοι η κατηγορία "τροφίμων και ποτών" και "βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων" εμφανίζουν τα τελευταία χρόνια στασιμότητα ή και μείωση του ποσοστού συμμετοχής τους στο Α.Ε.Π. (Πίνακας 30).

ΠΙΝΑΚΑΣ 30:

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΣΤΟ ΑΚΑΘ. ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ

ΕΤΗ	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ	ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΠΟΤΩΝ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝ. ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ	Α. Ε. Π.
1970	2,3	7,1	2,0	2,6	100,0
1980	5,6	11,6	2,6	6,4	100,0
1985	5,5	14,3	3,1	6,4	100,0
1988	6,6	12,8	3,2	6,7	100,0
1989	5,7	12,4	2,9	6,9	100,0
1990	6,4	10,9	2,7	5,9	100,0

ΠΗΓΗ: ΠΙΝΑΚΑΣ 29 (μετατροπή σε δρχ) και ΕΣΥΕ: Εθνικοί Λογαριασμοί

11.5. Μέση κατά κεφαλή τουριστική δαπάνη

Η μέση δαπάνη ανά αφικνούμενο τουρίστα, αποτελεί κριτήριο της εισοδηματικής τάξης στην οποία ανήκουν οι τουρίστες που επισκέπτονται την χώρα μας.

Στον τομέα αυτό η εξέλιξη δεν είναι ευνοϊκή (Πίνακας 31). Ενώ τις προηγούμενες 10ετίες παρατηρήθηκε άνοδος της μέσης κατά τουρίστα δαπάνης (\$375 το 1980 έναντι \$133 το 1970), μέχρι το 1989 η μέση κατά τουρίστα δαπάνη ήταν ακόμη σε χαμηλότερο επίπεδο απ'ότι το 1980, το δε 1990 ήταν κατά τι υψηλότερη (\$398).

Η μέση αυτή δαπάνη κρίνεται χαμηλή και οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η χώρα μας δεν έχει ακόμη κατορθώσει να προσελκύσει μεγάλη αναλογία τουριστών υψηλής εισοδηματικής τάξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 31:

ΜΕΣΗ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ

ΕΤΗ	Συναλλαγματικές εισπράξεις τουρισμού (αναμορφωμένες) εκατομ. \$	Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών	Μέση Δαπάνη \$ ΗΠΑ
1970	193,6	1.454.629	133
1975	699,4	2.975.487	235
1980	1978,9	5.271.115	375
1985	1653,5	7.039.428	234
1986	2132,2	7.339.015	290
1987	2835,8	8.053.052	352
1988	3059,8	8.351.182	366
1989	2722,0	8.540.962	319
1990	3707,8	9.310.492	398

Σύμφωνα με στοιχεία του Ο.Ο.Σ.Α., συναλλαγματική εισπράξη ανά άφιξη στην Ελλάδα είναι σημαντικά χαμηλότερη απ'ότι σε άλλες τουριστικές χώρες.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι αντίστοιχες μέσες εισπράξεις σε συνάλλαγμα από τον τουρισμό στην Αγγλία είναι κατά 150% περίπου μεγαλύτερες απότι στην Ελλάδα. Ομοίως, στην Ιταλία είναι κατά 87% μεγαλύτερες και στην Γαλλία κατά 55% μεγαλύτερες. Στη δε γειτονική μας Τουρκία, η μέση κατά τουρίστα εισπράξη είναι υπερδιπλάσια απότι στην χώρα μας (Πίνακας 32).

ΠΙΝΑΚΑΣ 32:

ΜΕΣΗ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ
ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ Ο.Ο.Σ.Α. ΤΟ 1989

ΧΩΡΕΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜ.	ΣΥΝΑΛ/ΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ ΣΕ ΕΚΑΤΟΜ. \$	ΜΕΣΗ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΔΑΠΑΝΗ ΣΕ \$
Ισπανία	54,1	16.252	300
Γαλλία	43,0	16.500	383
Ιταλία	25,9	11.987	463
Ηνωμ. Βασίλειο	17,2	11.248	654
ΕΛΛΑΔΑ	8,1	1.998	247
Πορτογαλία	7,1	2.587	364
Ελβετία	12,6	5.619	446
Τουρκία	4,5	2.556	568
Η. Π. Α.	35,2	34.432	978
Καναδάς	15,1	5.013	332

ΠΗΓΗ Ο.Ε.С. D. 1990

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί η αναφερθείσα ήδη αιτία της χαμηλής κατά τουρίστα δαπάνης στην Ελλάδα, ήτοι ο σημαντικός αριθμός ξενοδοχείων χαμηλής κατηγορίας καθώς επίσης και η ελλειπέστατη υποδομή για την υποδοχή τουριστών υψηλού εισοδηματικού επιπέδου (αεροδρόμια, οδικό δίκτυο, τηλεφωνικά δίκτυα, υδροδότηση κλπ). Πέραν αυτών, θα πρέπει να σημειωθεί η ελλειπέστατη προσπάθεια από το κράτος διαφημιστικής προβολής του ελληνικού τουρισμού.

Συμπερασματικά, η παραπάνω χαμηλή κατά κεφαλή τουρίστα δαπάνη, χωρίς να μειώνει την σημασία του τουριστικού τομέα στην Ελλάδα, αντίθετα τονίζει την αναγκαιότητα αναμόρφωσης και βελτίωσης της ακολουθούμενης τουριστικής πολιτικής και την αναγκαιότητα λήψης πιο κατάλληλων μέτρων.

12. **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

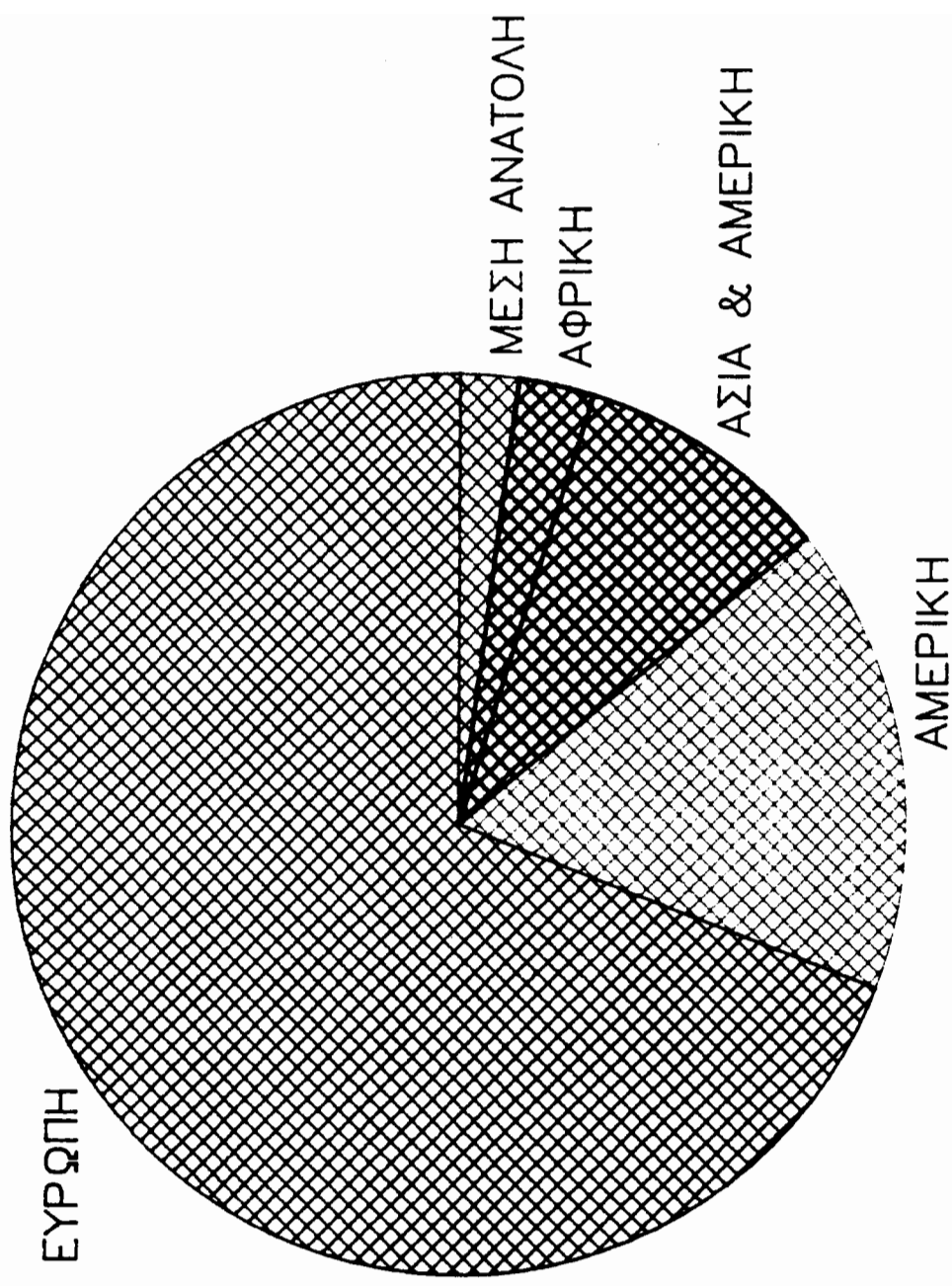
Από όλη την προηγηθείσα ανάλυση καθίσταται προφανές ότι ο τουριστικός τομέας στην Ελλάδα:

- αποτελεί σημαντικότερο κλάδο της ελληνικής οικονομίας με δυναμική εξέλιξη, όταν άλλοι κλάδοι εμφανίζουν στασιμότητα ή μείωση της δραστηριότητάς τους.
- συμβάλλει ουσιαστικά στη γενική οικονομική ανάπτυξη της χώρας, τα δε έσοδα του αντιπροσωπεύουν υψηλό ποσοστό του Α.Ε.Π. (περί το 7,3%).
- συμβάλλει σημαντικά στην περιφερειακή ανάπτυξη, με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την συγκράτηση του πληθυσμού στην περιφέρεια, με την εκτέλεση έργων υποδομής και λοιπών επενδύσεων, την αύξηση των εισοδημάτων και την άνοδο του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου των κατοίκων της.
- συμβάλλει στην αύξηση της απασχόλησης γενικά, εξασφαλίζοντας άμεσα εργασία στο 7% περίπου του συνόλου των απασχολουμένων στη χώρα.
- αποτελεί σημαντική πηγή εισροής συναλλάγματος, η οποία αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς, έχει κατακτήσει την πρώτη θέση μεταξύ των κατηγοριών αδήλων πόρων, συμβάλλει κατά υψηλό ποσοστό στην κάλυψη του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και έχει ξεπεράσει σε εισπράξεις όλες μαζί τις εξαγωγές τελικών βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων της χώρας.

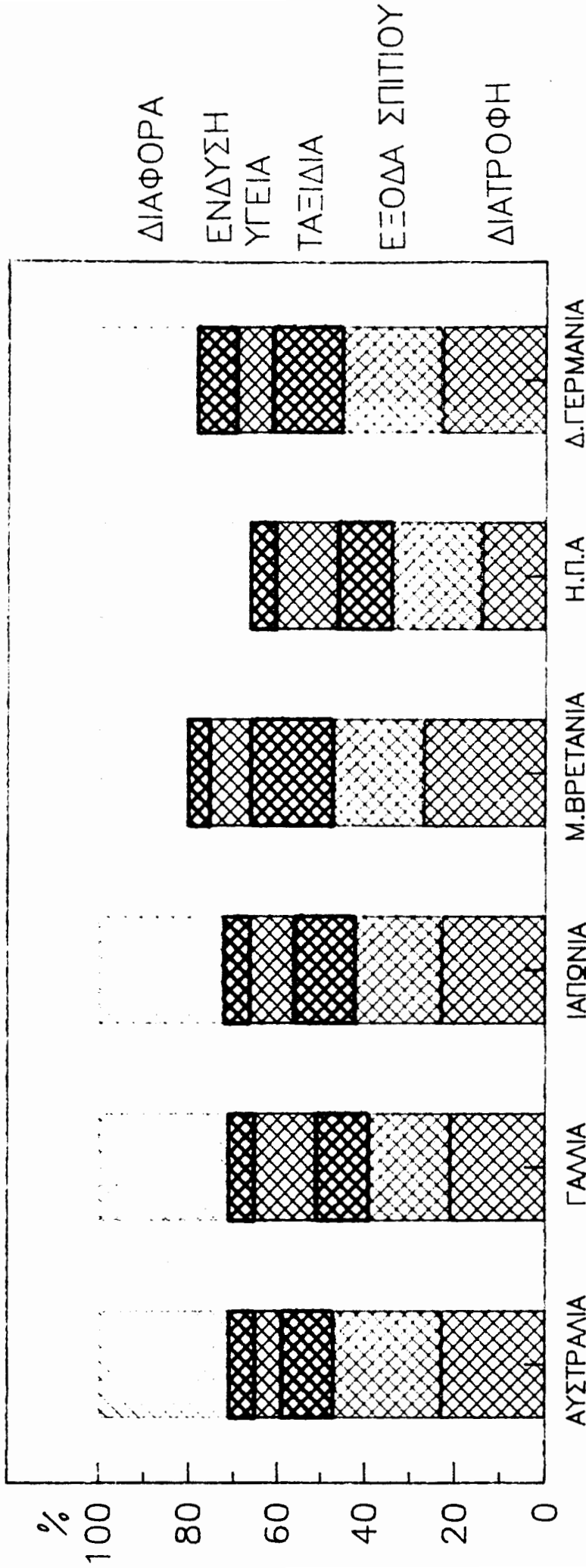
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Διαγράμματα

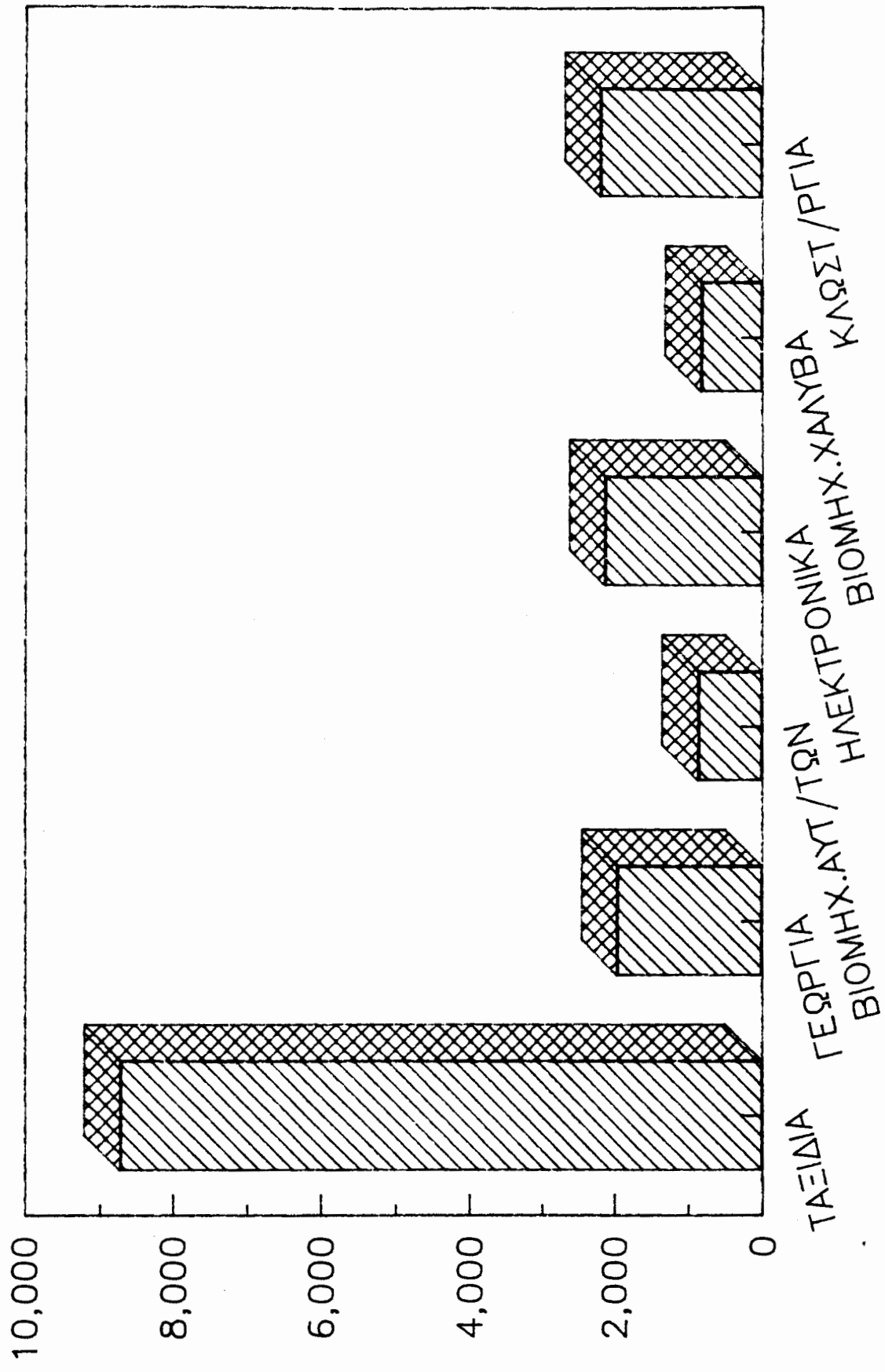
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1:
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΦΙΞΕΩΝ ΤΑΞΙΔΙΩΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2
 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΜΕΣΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ ΚΑΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ
 ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΧΩΡΕΣ (1987)

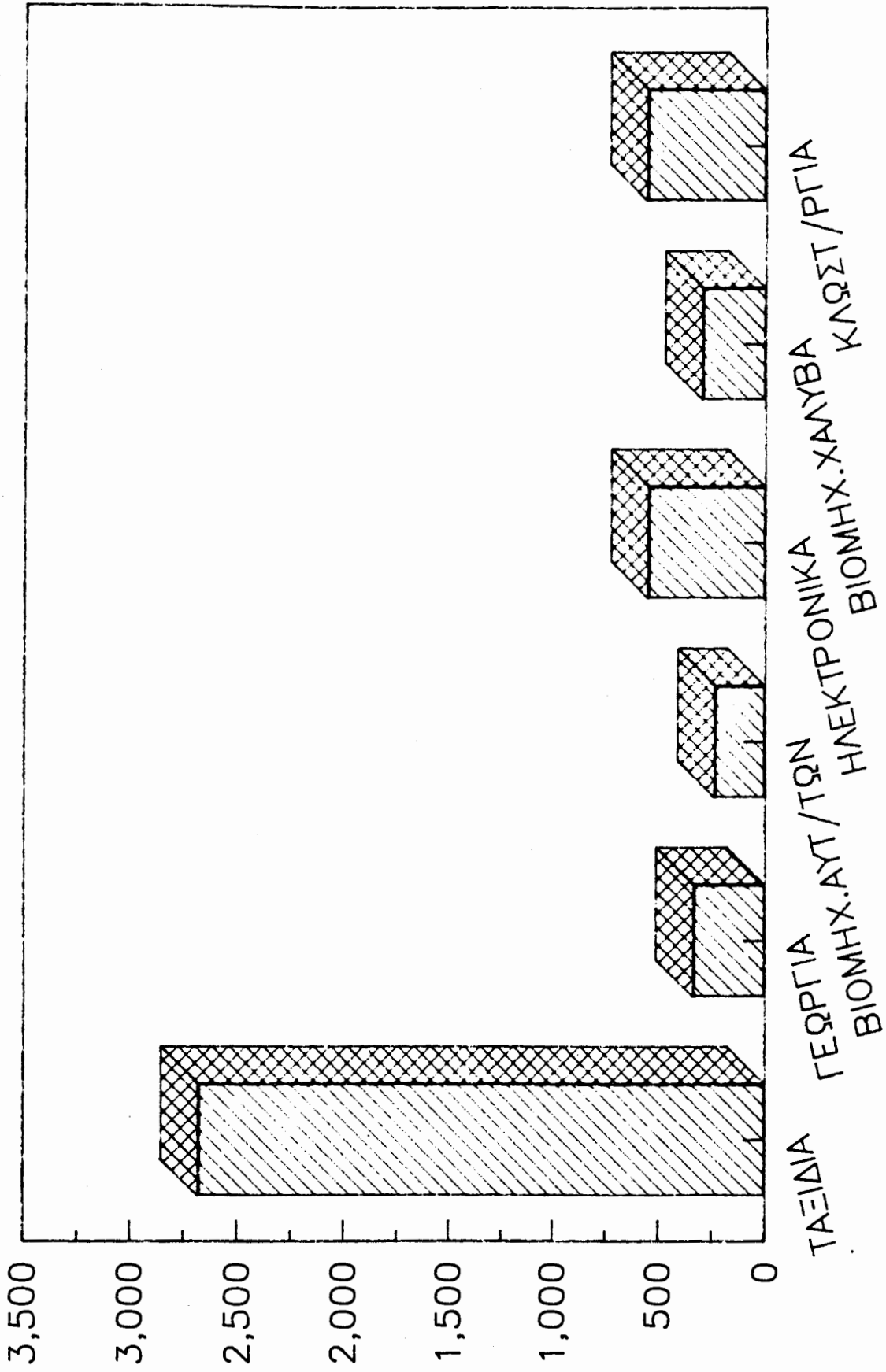

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3
 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ

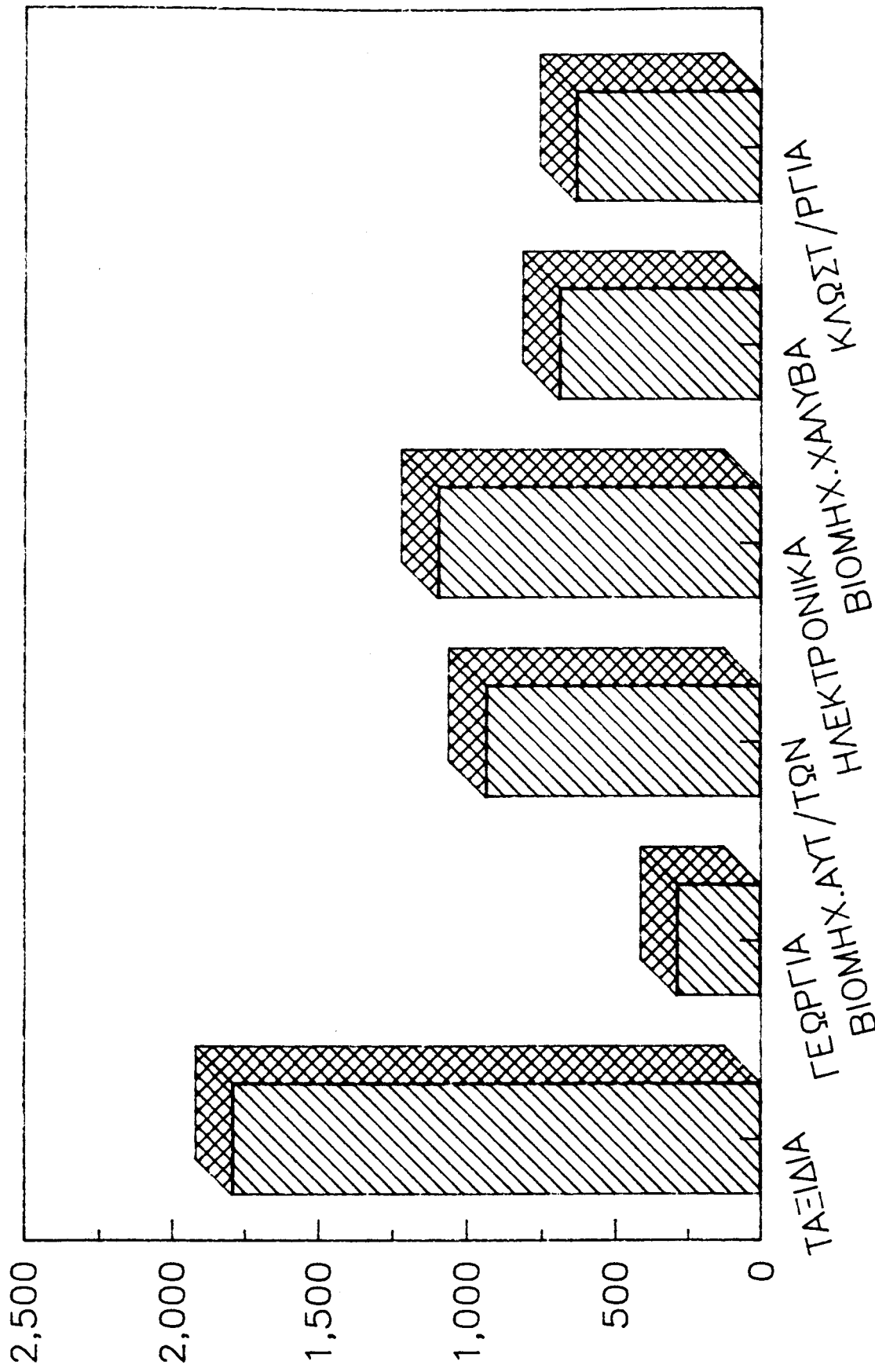
ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3
 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ

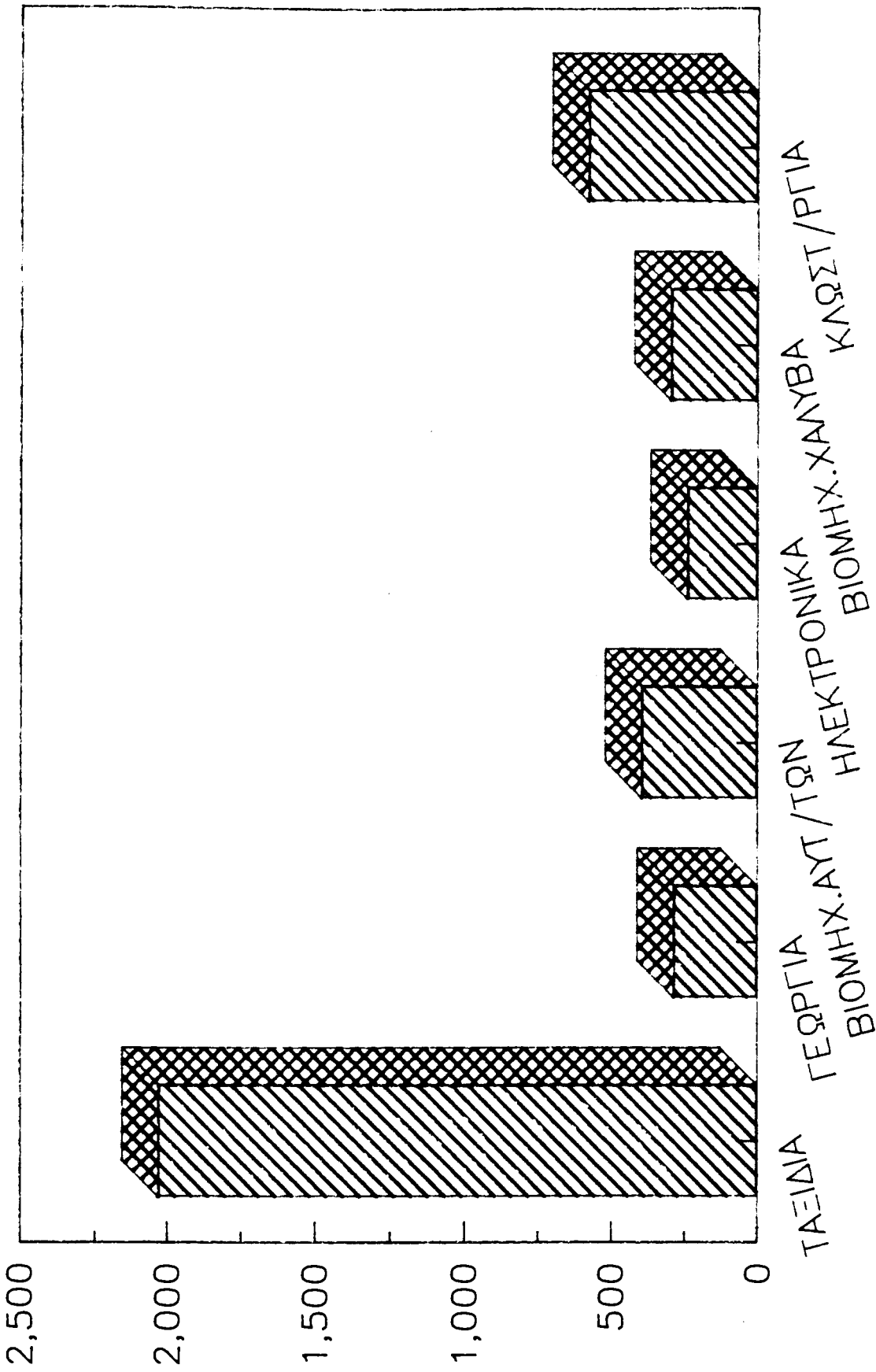
ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3
 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ

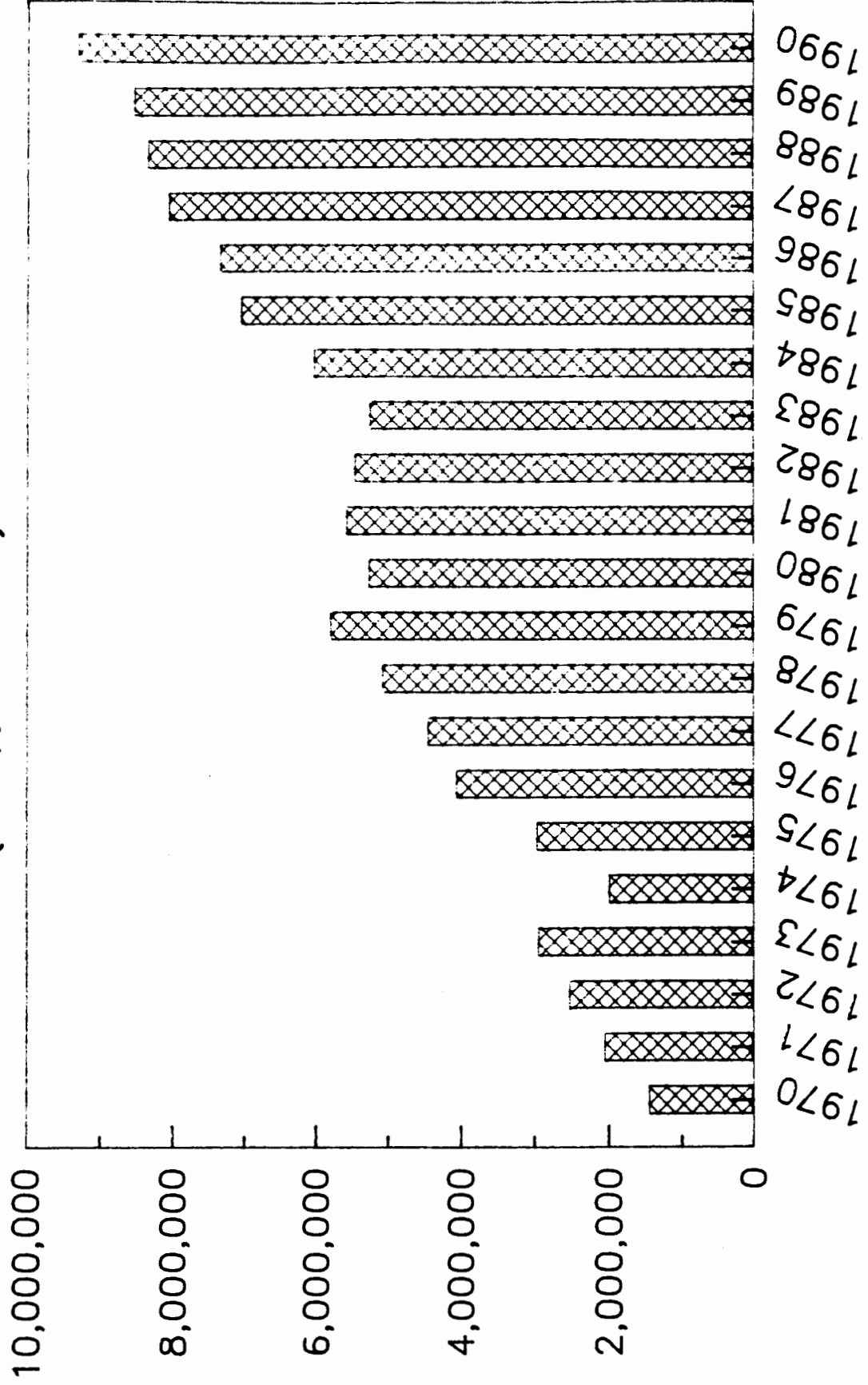
ΔΥΤ. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ

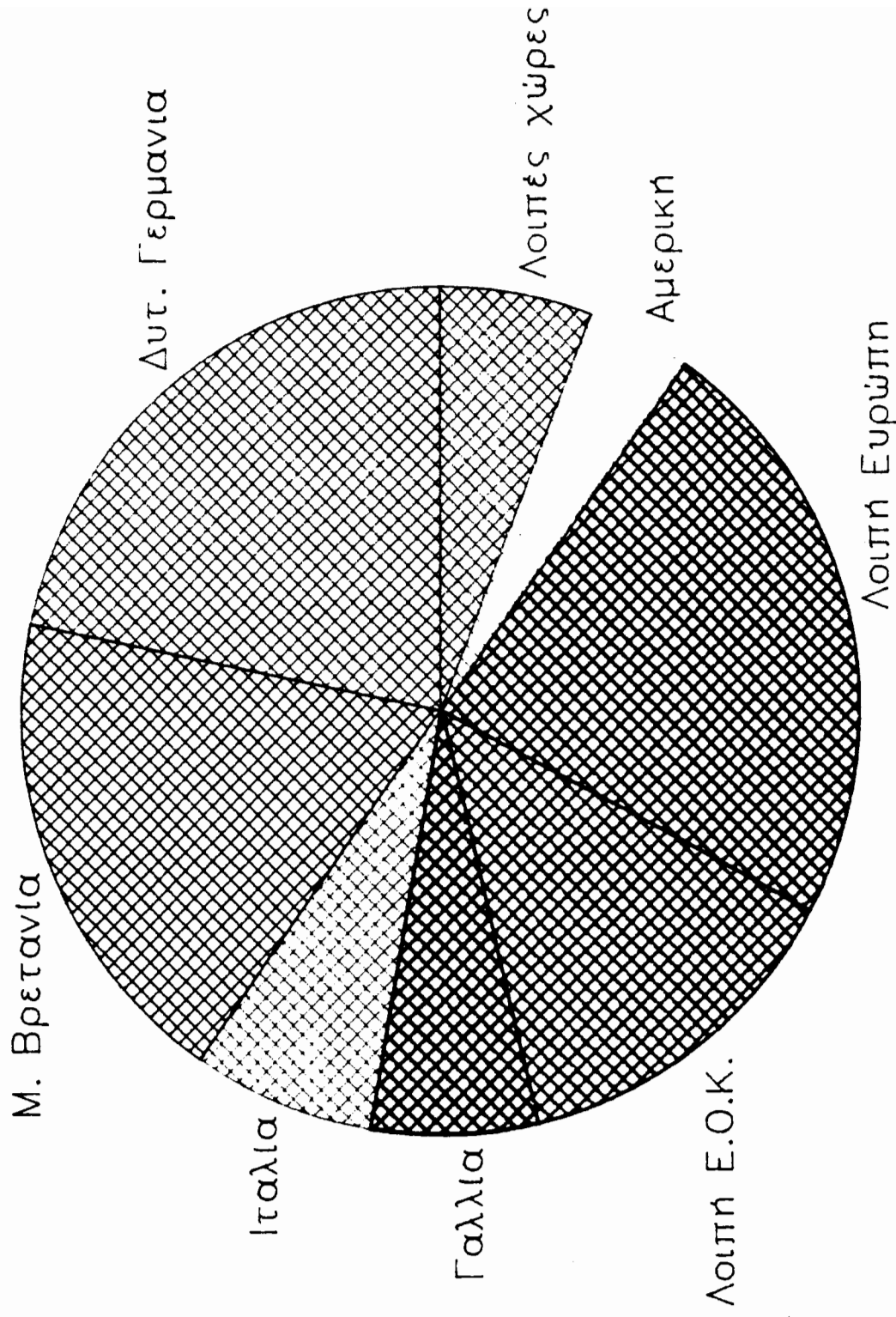

ΓΑΛΛΙΑ

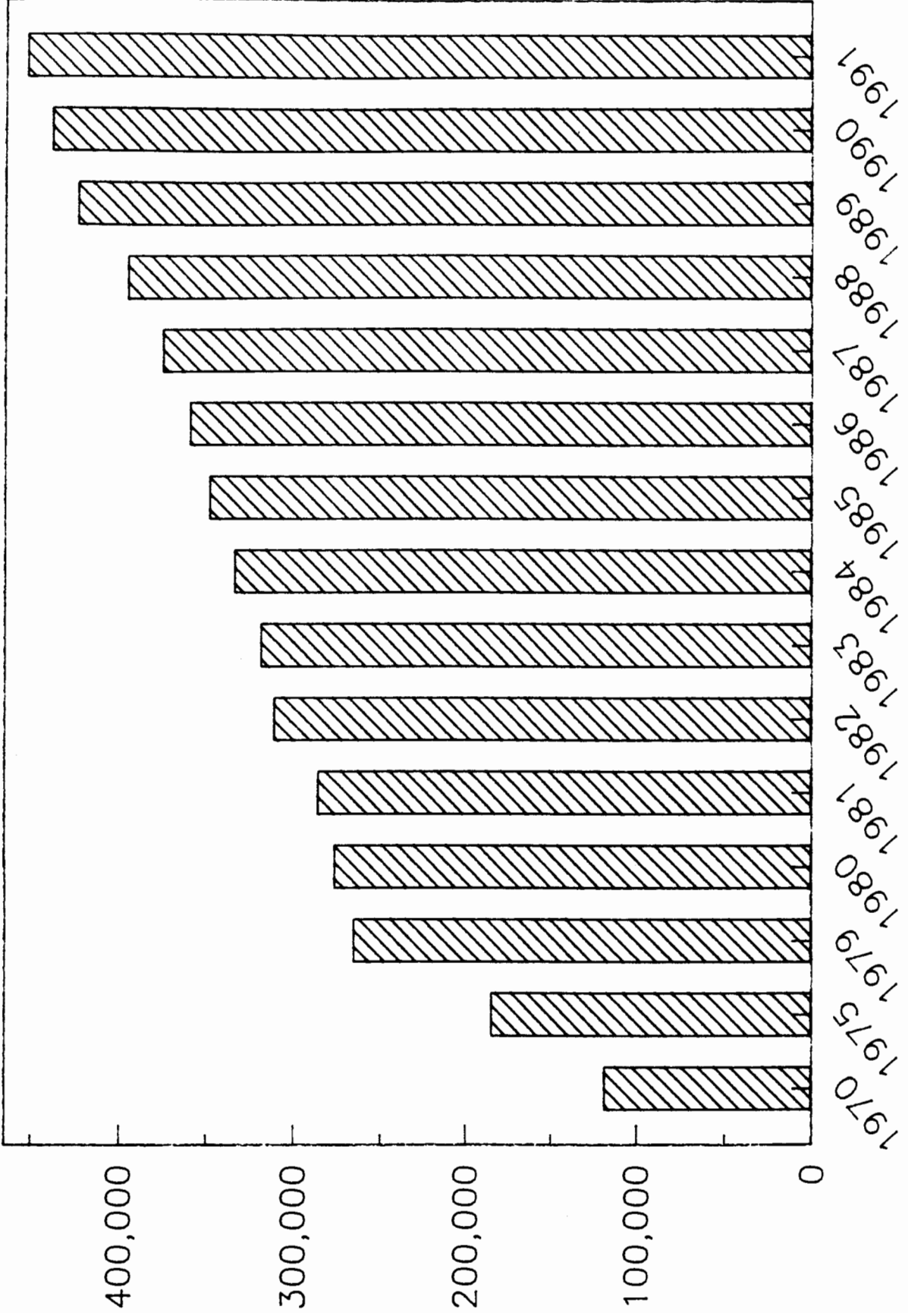
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4
ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΦΙΞΕΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ
(σε χιλιάδες)

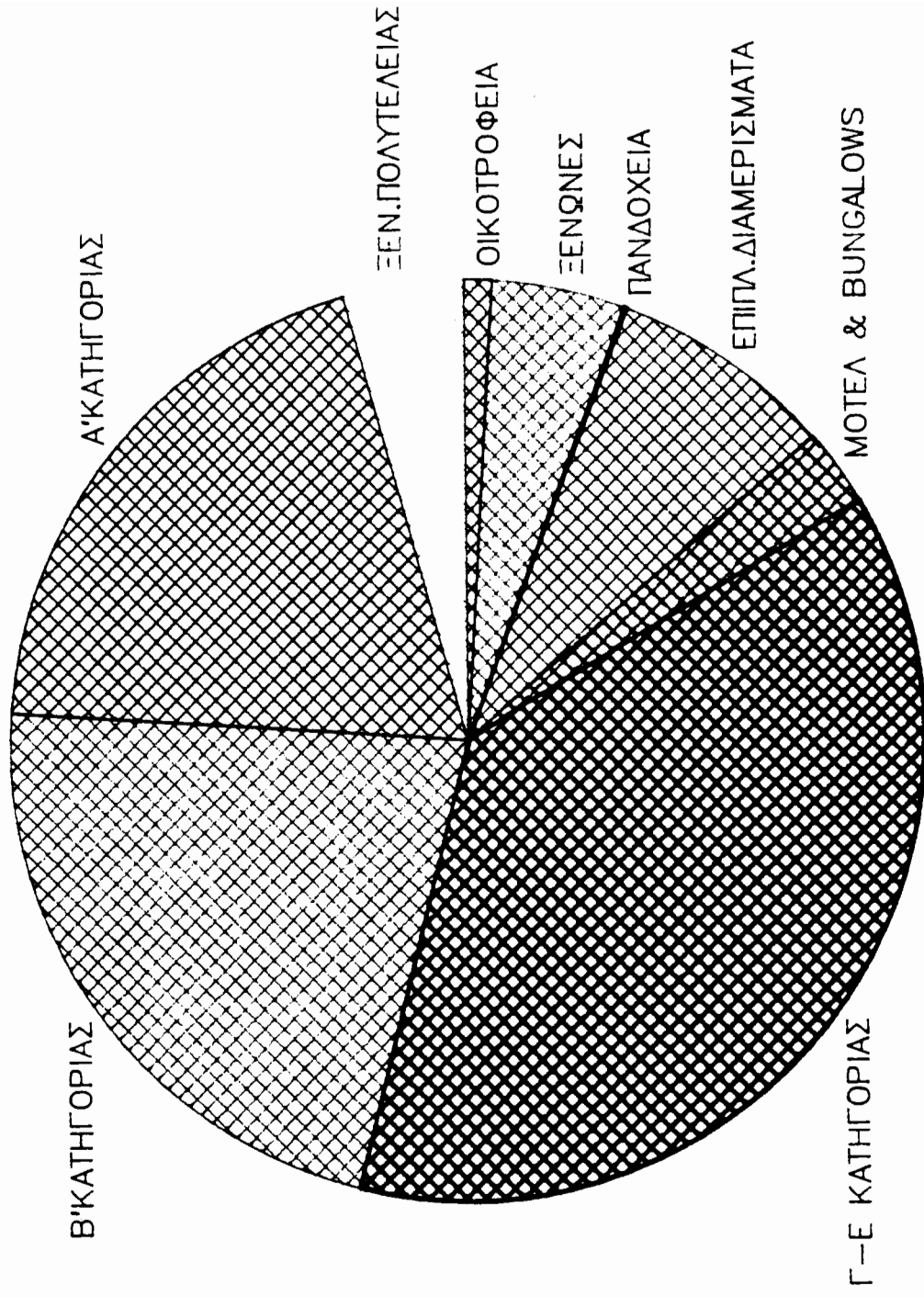
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΦΙΞΕΩΝ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΕΣ ΧΩΡΕΣ
ΤΟ 1990

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6
ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΑΙΝΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ (1990)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ

